

Západočeská univerzita v Plzni

Právnická fakulta

Katedra trestního práva

Diplomová práce

Mgr. Nerissa Buštová

Konkurence trestných činů

Concurrence of the Crimes

2014/2015

Vedoucí práce:

Doc. JUDr. František Novotný, CSc.

Poděkování

Děkuji vedoucímu své diplomové práce Doc. JUDr. Františkovi Novotnému, CSc. za podnětné rady a připomínky.

Děkuji rodině a příteli za podporu.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval (a) samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Plzni, dne 15. března 2015

Mgr. Nerissa Buštová

.....
Jméno a příjmení

Anotace

Diplomová práce „Konkurence trestných činů“ pojednává o problematice souběhu trestných činů. Je odlišen souběh od recidivy, nastíněn stručný historický vývoj institutu souběhu, rozebrán pojem skutku a jednoty skutku. Dále je popsán a rozlišen souběh jednočinný a souběh vícečinný. Práce také popisuje, kdy se o souběh jednat nemůže, tedy případy vyloučení souběhu. Následně se zaměřuje na účinky souběhu hmotněprávní a procesněprávní, poté na ukládání trestu za souběh a zásady jeho trestání. Nakonec je zhodnocena úprava *de lege lata* a poskytnuty návrhy *de lege ferenda*.

Annotation

The main aim of the theses is to explain term „Concurrence of the crimes“. Thesis deals with the issues of concurrence and distinguishes this term from the recurrence, then briefly describes development of the term of concurrence, then term of deed and unity of the deed is explained with distinguishing the separate types of concurrence like homogenous concurrence and heterogenous concurrence. Thesis also explains situations where concurrence cannot occur – exclusion of the concurrence and focuses on impact which concurrence has in the substantive and procedural law and principles of punishment. Finally is evaluated regulation *de lege lata* and provided suggestions *de lege ferenda*.

Klíčová slova

Konkurence trestných činů, trestný čin, recidiva, vyloučení souběhu, trestání, úhrnný trest, souhrnný trest

Key words

Concurrence of crimes, offence, recurrence, overlapping rules, punishment, aggregate sentence, summary punishment

Obsah

Úvod	Str. 6
1. Pojem trestného činu	Str. 7
2. Mnohost trestných činů (pojem mnohosti v trestním právu)	Str. 9
2.1 Souběh trestných činů	Str. 9
2.2 Recidiva	Str. 12
3. Stručný historický vývoj institutu souběhu trestných činů	Str. 15
4. Pojem skutku a jednotu skutku	Str. 18
5. Souběh skutečný	Str. 25
5.1 Jednočinný souběh	Str. 27
5.2 Vícečinný souběh	Str. 29
6. Souběh zdánlivý	Str. 33
6.1 Vyloučení souběhu	Str. 33
6.1.1 Vyloučení jednočinného souběhu	Str. 34
6.1.2 Vyloučení vícečinného souběhu	Str. 39
7. Účinky souběhu trestných činů	Str. 44
8. Ukládání trestu za souběh	Str. 47
8.1 Zásady trestání	Str. 47
8.2 Formy trestu za souběh trestných činů	Str. 49
8.2.1 Úhrnný trest	Str. 49
8.2.2 Souhrnný trest	Str. 52
9. Zhodnocení úpravy de lege lata a návrhy de lege ferenda	Str. 55
Závěr	Str. 59

Úvod

Předmětem diplomové práce je problematika konkurence neboli souběhu trestných činů, tedy páchání více trestných činů jedním pachatelem. Jedná se o složitý institut, způsobující v praxi nemalé problémy.

Téma jsem si zvolila z důvodu jeho aktuálnosti a závažnosti, neboť v soudní praxi je možné velmi často setkat se s konkurencí trestných činů i s její kombinací s ostatními formami mnohosti trestných činů, které je nutné od konkurence odlišovat. Je proto nutné vymezit, čím se jednotlivé formy mnohosti od sebe odlišují, kdy problémy mohou činit jednotlivé mantinely určující, kdy se ještě bude jednat o konkurenci trestných činů a kdy už půjde o recidivu, či zpětnost nepravou, která není ani konkurencí, ani recidivou. Páchání souběhu trestných činů je dlouhodobě závažným problémem. Mám za to, že současná právní úprava nezajišťuje dostatečně zcela účinné trestání trestných činů spáchaných v souběhu, kdy se domnívám, že pachatel, který se dopustil trestných činů spáchaných v souběhu je v určitém směru neodůvodněně zvýhodňován.

Cílem práce je provést charakteristiku problematiky konkurence (souběhu) trestných činů s praktickou aplikací. Tedy objasnit, jak pojem konkurence trestných činů chápe trestněprávní teorie, jak jej chápe soudní praxe a jak jej upravuje současná právní úprava. Práce je pojata především jako souhrnné teoretické pojednání o konkurenci trestných činů. Tato je členěna do devíti kapitol obsahujících strukturu řešeného problému. V textu nejprve definuji základní pojmy, bez nichž nelze souběh trestných činů správně pochopit. Dále se budu zabývat teoretickou stránkou institutu, kdy rozeberu a objasním specifika jednotlivých forem mnohosti trestných činů a jejich právních následků, popíši, jak se od sebe liší různé druhy konkurence trestných činů a kdy se o souběh trestných činů jednat nemůže. Následně se zaměřím na význam mnohosti v trestním právu hmotném a procesním, a to jak z právně-kvalifikačního hlediska, tak z hlediska ukládání trestů. Nakonec zhodnotím současnou úpravu (úpravu *de lege lata*) a nastíním návrhy *de lege ferenda*.

Při zpracování práce jsem čerpala z platných zákonů s využitím jejich komentářů, z odborné literatury věnující se tématu a z publikovaných odborných článků. Primární prameny jsem doplnila o soudní rozhodnutí a judikaturu. Takto získané informace jsem zpracovala za pomoci metody analýzy, syntézy, komparace, částečně historické metody a následného zevšeobecnění závěrů.

1. Pojem trestného činu

V českém právním řádu je jediným možným základem trestní odpovědnosti čin soudně trestný, pod nějž spadá jak trestný čin, tak provinění spáchané mladistvým. Legální definici provinění nalezneme v § 6 odst. 1 zákona č. 218/2003Sb. (dále jen „ZSM“), definici trestného činu v současné právní úpravě obsahuje trestní zákoník v § 13 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb. (dále jen „TrZ“), který stanoví, že *trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně.*

V trestním zákoně (zákon č. 140/1961, dále „TZ“) byla definice trestného činu obsažena v § 3 odst. 1, který stanovil, že *trestným činem je pro společnost nebezpečný čin, jehož znaky jsou uvedeny v tomto zákoně.* Dále pak § 3 odst. 2 stanovil, že *čin, jehož stupeň nebezpečnosti pro společnost je nepatrný, není trestným činem, i když jinak vykazuje znaky trestného činu.* Určení stupně nebezpečnosti činu jsme našli v § 3 odst. 4 TZ, v demonstrativním výčtu kritérií, za pomoci kterých bylo možno určit stupeň nebezpečnosti činu pro společnost. Vycházelo se zejména z významu chráněného zájmu, který byl činem dotčen, ze způsobu provedení činu, z jeho následků, z okolností za kterých byl spáchán, z osoby pachatele, míry jeho zavinění, pohnutky.¹ Pojetí trestného činu bylo materiálně – formální; za pojmový znak trestného činu byla považována i materiální stránka činu, která se zkoumala i mimo znaky skutkové podstaty a spočívala v nebezpečnosti trestného činu pro společnost.² Dále v § 89 odst. 1 TZ bylo uvedeno, že trestným činem se rozumí též příprava k trestnému činu, pokus trestného činu, organizátorství, návod a pomoc, pokud z jednotlivého ustanovení nevyplývá něco jiného.³

Trestní zákoník materiální pojetí trestného činu z předchozí úpravy nepřevzal, současná úprava trestného činu v trestním zákoníku je formální, což znamená, že *„orgány činné v trestním řízení posuzují materiální stránku deliktu z hlediska viny výlučně v hranicích jeho skutkové podstaty, tj. pouze na základě znaků v ní obsažených.“*⁴ Formální pojetí trestného činu neumožňuje orgánům činným v trestním řízení jít nad rámec vymezený zákonodárcem, který jako jediný stanoví, co je a co není trestným činem. Formální pojetí by

¹ § 3 odst. 4 z. č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

² PROUZA, Daniel. *Trestní zákoník: s judikaturou.* Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2010, xviii, 1248 s. Beckova edice zákonů s judikaturou. ISBN 9788074001871. Str. 31 – 32.

³ § 89 odst. 1 z. č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

⁴ KRATOCHVÍL, Vladimír. *Trestní právo hmotné: obecná část.* 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, xl, 921 s. Právnícké učebnice (C.H. Beck). ISBN 9788071790822. Str. 173.

mělo vést k přesnému vymezení skutkových podstat trestných činů a naplnit tak požadavek „*nulum crimen sine lege*“.

*Povaha a závažnost činu, které jsou významné pro určení společenské škodlivosti a její míry se posuzují za pomoci hledisek demonstrativně uvedených v § 39 odst. 2 TrZ, tedy společenská škodlivost je dána povahou a závažností trestného činu.⁵ Hlediska uvedená v § 39 odst. 2 TrZ však nelze využít pro právní posouzení (kvalifikaci) skutku. Materiálním korektivem, vyjádřeným v § 12 odst. 2 TrZ, je uplatnění zásady subsidiarity trestní represe, tedy: *Trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat pouze v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu.* Druhým korektivem, korektivem procesně právním, je zásada oportunity, vyjádřená v § 172 odst. 2 písm. c) zákona č. 141/1961 Sb. (dále jen „Tř“), která umožňuje státnímu zástupci zastavit trestní stíhání z důvodu neúčelnosti a dále § 159a Tř, kdy státní zástupce věc usnesením odloží, je-li trestní stíhání nepřípustné, neúčelné či jestli není na místě věc vyřídit jinak. Zásada oportunity souvisí se zásadou legality, kdy státní zástupce je povinen stíhat všechny trestné činy, o kterých se dozví, neexistují-li zákonné překážky.*

Společenská škodlivost, která není znakem trestného činu, vyjadřuje způsobilost činu porušit nebo ohrozit zájmy chráněné trestním zákonem, ale i dalšími právními předpisy, tedy např. do jaké míry byly ohroženy nebo porušeny zájmy chráněné trestním zákoníkem, jakým způsobem byl trestný čin proveden.⁶

Abychom mohli čin označit za trestný, musí kumulativně splňovat určité náležitosti. Obligatorní podmínkou je, že jednání musí být protiprávní a musí naplňovat znaky uvedené v trestním zákoníku, tedy znaky obecné a typové. Pokud některý ze znaků schází, nemůže jít o trestný čin, jelikož „*v důsledku toho rovněž schází společenská škodlivost v takové míře, jak skutková podstata konkrétního trestného činu vyžaduje.*“⁷

⁵ NOVOTNÝ, František a Josef SOUČEK. *Trestní právo hmotné*. 3. rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, 393 s. ISBN 9788073802912. Str. 86-89.

⁶ § 39 odst. 2 z. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁷ NOVOTNÝ, František a Josef SOUČEK. *Trestní právo hmotné*. 3. rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, 393 s. ISBN 9788073802912. Str. 86.

2. Mnohost trestných činů (pojem mnohosti v trestním právu)

Přestože se s pojmem mnohosti v trestním právu setkáváme, jeho definici v trestním zákoníku nenalezneme. Pojem mnohosti trestných činů se objevuje v souvislosti se souběhem trestných činů (pachatel spáchá dva nebo více trestných činů dříve než nedošlo pro některý z nich k vyhlášení odsuzujícího rozsudku) nebo v souvislosti s recidivou (pachatel spáchá nový trestný čin poté, co byl za některý spáchaný čin pravomocně odsouzen); tedy s jednáním pachatele, který se sám dopustí více trestných činů. Existuje ještě jeden případ, ve kterém se dá hovořit o mnohosti trestných činů, a to pokud pachatel spáchá další trestný čin v době od vyhlášení odsuzujícího rozsudku do doby, než nabude tento rozsudek právní moci. Zde se jedná o recidivu zdánlivou, kdy někteří autoři nazývají tento případ mnohosti „*mnohostí sui generis*“.⁸

Nicméně je nutno si uvědomit, že mnohost trestných činů nemůžeme zaměňovat s trestnou součinností. V případě trestné součinnosti se na trestném činu podílí více (větší množství) osob, zatímco „*mnohost trestných činů vyjadřuje kvantum právně trestných činů samotných, ovšem spáchaných jen jediným pachatelem.*“⁹ Mnohost trestných činů charakterizuje jediný subjekt a dva nebo více spáchaných trestných činů.

2.1 Souběh trestných činů

Jak jsem již výše uvedla, souběh trestných činů neboli konkurence je považován za jednu z forem mnohosti trestných činů. Jednotlivým formám a druhům souběhu trestných činů se budu podrobněji věnovat v kapitole 5.

Souběhem nazýváme případy, kdy se pachatel dopustil dvou nebo více trestných činů dříve, než byl pro některý z nich odsouzen, tedy než byl za takový čin vyhlášen odsuzující rozsudek nebo dříve, než byl obviněnému doručen trestní příkaz a za podmínky, že takový rozsudek později nabude právní moci.¹⁰

„Trestně odpovědný pachatel může spáchat jeden trestný čin, ale může spáchat i více trestných činů, a to buď jedním, nebo více skutky. V těchto případech hovoříme o souběhu

8 ŠÁMAL, Pavel. *Trestní právo hmotné*. 7., přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 1040 s. ISBN 9788074786167. Str. 219-220.

9 KRATOCHVÍL, Vladimír. *Trestní právo hmotné: obecná část*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, xl, 921 s. Právnícké učebnice (C.H. Beck). ISBN 9788071790822. Str. 385.

10 JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 4. vyd. Praha: Leges, 2014, 976 s. Student (Leges). ISBN 9788075020444. Str. 324.

restných činů neboli o konkurenci restných činů“.¹¹ Jak v restním zákoníku nenalezneme definici mnohosti restných činů, tak zde nenalezneme ani definici souběhu.

Přesto pojem souběhu nalézáme v paragrafech souvisejících s ukládáním restů, a to v paragrafech 43 odst. 1 a 45 odst. 1 TrZ, kdy v prvním případě je pojem souběhu restných činů užit při úpravě zvýšení horní hranice restní sazby jde-li o vícečinný souběh většího počtu restných činů, a v druhém případě, který upravuje ukládání společného restu za pokračování v restném činu, případně restné činy spáchané s ním v jednočinném souběhu.

Pokud se jedná o souběh pravý, skutečný, vhodná se mi jeví definice, kterou uvádí F. Novotný: *„Souběhem (konkurencí) je případ, kdy pachatel spáchá dva nebo více restných činů dříve, než je pro některý z nich odsouzen. Časovým rozhraním je vyhlášení odsuzujícího rozsudku za některý předchozí restný čin (nebo za některé z nich či za všechny). Není to tedy neurčité „kdy byl pachatel odsouzen“ a už vůbec ne den právní moci rozsudku“.¹²*

J. Tolar definoval souběh následovně: *„Souběh několika restných činů je dán tehdy, jestliže v mezidobí mezi okamžikem spáchání prvního z nich a okamžikem spáchání časově posledního z nich nedošlo k vyhlášení odsuzujícího rozsudku za nějaký restný čin, téhož pachatele, a to takového rozsudku, který by byl vůbec prvním odsuzujícím rozsudkem, k jehož vyhlášení v restním stíhání pro onen restný čin došlo, a který by pak také svého času nabyl jakožto odsuzující rozsudek právní moci a k němuž lze dosud přihlížet.“¹³*

Dále se můžeme setkat se souběhem nepravým, zdánlivým. Jde o situaci, kdy *„se jednání pachatele pouze jeví jako souběh skutečný, ale ve skutečnosti se o konkurenci restných činů nejedná. Souběh zdánlivý je proto jen singulární restnou činností téhož pachatele, posuzujeme-li alespoň dva jako souběh se jevící jeho delikty, neboť jeho činnost vzhledem k okolnostem skutečný souběh vylučujícím nelze za souběh skutečný považovat.“¹⁴* Souběhu zdánlivému se budu podrobněji věnovat v kapitole 6.

Podle toho, kolika skutky byl restný čin spáchán, dělíme dále souběh na jednočinný, kdy pachatel spáchal restné činy jedním skutkem (konkurence ideální) a souběh vícečinný, kdy pachatel spáchal restné činy více skutky (konkurence reálná).

¹¹ CHMELÍK, Jan. *Restní právo hmotné - obecná část*. Praha: Linde, 2009, 292 s. Vysokoškolské právnické učebnice. ISBN 9788072017850. Str. 107.

¹² NOVOTNÝ, František a Josef SOUČEK. *Restní právo hmotné*. 3. rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, 393 s. ISBN 9788073802912. Str. 221.

¹³ TOLAR, Jan. *Rest úhrnný a souhrnný*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1963. 248 s. Str. 157.

¹⁴ KRATOCHVÍL, Vladimír. *Restní právo hmotné: obecná část*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, xl, 921 s. Právnické učebnice (C.H. Beck). ISBN 9788071790822. Str. 397.

Dále můžeme dělit souběh na stejnorodý nebo různorodý, dle toho, zda pachatel trestnými činy naplní vícekrát znaky stejné skutkové podstaty nebo pokaždé dojde k naplnění znaků jiné skutkové podstaty.

Všechny uvedené formy souběhu lze kombinovat. Souběhem trestných činů tedy rozumíme dva nebo více trestných činů, kterých se dopustil jeden pachatel dříve, než byl soudem prvního stupně vyhlášen odsuzující rozsudek za jiný jeho trestný čin (§ 43 odst. 2 TrZ), pokud tento odsuzující rozsudek nabyl právní moci, popřípadě byl doručen trestní příkaz,¹⁵ a pokud neplatí fikce neodsouzení.¹⁶

Uveďme si příklad: 1. 3. 2014 se pachatel dopustil trestného činu vraždy, 1. 4. 2014 se pachatel dopustil trestného činu znásilnění a 1. 5. 2014 se pachatel dopustil trestného činu krádeže. Mezi jednotlivými trestnými činy nebyl pachatel za žádný trestný čin odsouzen. Odsuzující rozsudek za všechny trestné činy byl vyhlášen 1. 11. 2014.

Mezníkem je vyhlášení odsuzujícího rozsudku soudem prvního stupně. Považuji za nutné uvést pár slov k odsuzujícímu rozsudku. Vždy je to časově první odsouzení, k němuž se v celém řízení dojde. Většinou se jedná o rozsudky soudu prvního stupně. Pokud ale dojde k vyhlášení odsuzujícího rozsudku až v důsledku úspěšného opravného prostředku, je rozhodný až ten rozsudek, který v dalším řízení vyslovil odsouzení. Jestliže byl obžalovaný uznán vinen soudem prvního stupně, následně v odvolacím řízení zproštěn viny soudem druhého stupně, ale v dalším řízení byl opět pravomocně odsouzen, pak se bere jako mezník původní odsuzující rozsudek soudu prvního stupně.¹⁷

Povahu odsuzujícího rozsudku má i podmíněné upuštění od potrestání s dohledem dle § 48 TrZ, protože i zde je obžalovaný uznán vinným. U trestního příkazu nastávají účinky spojené s vyhlášením odsuzujícího rozsudku teprve doručením trestního příkazu. Podání odporu nemá vliv na povahu odsuzujícího rozsudku.¹⁸ Zmíněné účinky spočívající v odlišení sbíhajících se trestných činů nemá zprošťující rozsudek ani usnesení o zastavení trestního stíhání. Okolnost, že odsuzující rozsudek bude dodatečně na základě mimořádného opravného prostředku zrušen, na věci nic nemění.

K dřívějšímu rozsudku se nepřihlíží také tehdy, pokud se později na pachatele hledí, jako by nebyl odsouzen. Upuštění od potrestání není odsuzujícím rozsudkem. Neboť

¹⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 3. 2000, sp. zn. 3 Tz 43/2000.

¹⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 9. 2006, sp. zn. 8 Tdo 1069/2006.

¹⁷ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní právo hmotné*. 7., přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 1040 s. ISBN 9788074786167. Str. 332

¹⁸ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 4. vyd. Praha: Leges, 2014, 976 s. Student (Leges). ISBN 9788075020444. Str. 324.

odsuzujícím rozsudkem se ukládá trest za trestný čin.¹⁹ Abychom mohli charakterizovat souběh trestných činů, musíme si nejprve objasnit pojmy jako skutek, jednota skutku, skutkový stav. Tomu se budu věnovat ve 4. kapitole.

2.2 Recidiva

Souběh trestných činů, jako jednu z forem pluralitní trestné činnosti, je nutno odlišit od dalších případů mnohosti trestných činů, a to recidivy a recidivy zdánlivé (*mnohosti sui generis*).

Recidiva či zpětnost trestných činů je druhou formou mnohosti trestných činů. Podobně jako souběh se recidiva vyznačuje tím, že jeden pachatel spáchá více trestných činů, s tím rozdílem, že dojde ke spáchání jednoho trestného činu, za který je poté pachatel pravomocně odsouzen a teprve následně spáchá trestný čin další. Oba tyto trestné činy jsou samostatnými činy a za každý z nich bude vydán samostatný rozsudek. Hranicí je den, kdy nabude právní moc první odsuzující rozsudek ve věci nebo den, kdy nabude právní moci trestní příkaz (na rozdíl od souběhu, kdy touto hranicí je vyhlášení rozsudku nebo u příkazu jeho doručení). V této časové posloupnosti vidíme hlavní rozdíl mezi souběhem a recidivou, jakožto formami mnohosti trestných činů.

„Zpětností (recidivou) se rozumí případy, kdy pachatel se dopustí trestného činu, ačkoliv již byl dříve pro trestný čin odsouzen. Nejdůležitějším znakem zpětnosti, který ji odlišuje od souběhu trestných činů, tedy je, že pachatel trestného činu byl již pro trestný čin odsouzen, popř. že byl trest alespoň částečně vykonán. Předchozí odsouzení již ovšem muselo nabýt právní moci, protože jinak by nebylo možno hledět na pachatele jako na odsouzeného.“²⁰

V praxi většinou nenastávají případy, kdy by se okamžik právní moci rozsudku odsuzujícího shodoval s okamžikem vyhlášení odsuzujícího rozsudku, protože doba mezi vyhlášením a nabytím rozsudku v právní moc je způsobena nejčastěji využíváním zákonné lhůty k podání odvolání. Recidiva nastane poté, kdy pachatel spáchá další trestný čin, když již existuje pravomocný rozsudek za jiný jeho trestný čin, či poté, kdy byl pachateli doručen trestní příkaz za jiný trestný čin. Znamená to tedy, že mezi jakýmkoli dřívějším a pozdějším spáchaným trestným činem musí existovat pravomocný odsuzující rozsudek. Naopak u

19 ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, xxii, 1898 s. Velké komentáře. ISBN 9788074004650. Str. 129-130.

²⁰ KUČHTA Josef. *Zpětnost trestných činů skutečná (pravá)* In: Kratochvíl V. a kolektiv, *Trestní právo hmotné obecná část*, 2. vydání, Praha: nakladatelství C. H. Beck, 2012, ISBN 978-80-7179-082-2., str. 347-348.

souběhu trestných činů jsou dva nebo více trestných činů spáchány jediným pachatelem ještě předtím než byl vyhlášen odsuzující rozsudek soudu prvního stupně.

U tzv. nepravé recidivy se pachatel dopustí další trestné činnosti v době mezi vyhlášením odsuzujícího rozsudku soudu prvního stupně za předešlý trestný čin a nabytím tohoto rozsudku v právní moc. V případě nepravé recidivy se nejedná ani o souběh, ani o recidivu.²¹

Mám za to, že recidiva obecně je velmi nežádoucím jevem, neboť pachatel, který již jednou trestný čin spáchal, spáchal jiný trestný čin poté, co byl za první trestný čin odsouzen. Trest, který byl pachateli uložen, nenaplnil svoji funkci a nedosáhl hlavního cíle, kterým je náprava pachatele. Trest tedy nebyl přiměřený vzhledem k osobním, rodinným a jiným poměrům pachatele, k jeho dosavadnímu způsobu života a dalším kritériím uvedených v § 39 odst. 1 TrZ. Druhou možností je, že přestože trest byl přiměřený, nevedl pachatele k nápravě, což poukazuje na to, že pachatel se jen obtížně napravitelný a představuje pro společnost nebezpečí. Tyto důvody se promítají v řadě ustanovení TrZ. Recidivu nalezneme uvedenou v demonstrativním výčtu přitěžujících okolností v § 42 písm. p) TrZ. Ovšem soud je oprávněn dle povahy předchozího odsouzení nepokládat tuto okolnost za přitěžující.

Dále pak dle § 59 TrZ lze pachateli, který spáchal znovu zvlášť závažný zločin uložit trest v horní polovině trestní sazby. Jedná se o mimořádné zvýšení trestu, kdy účelem je citelněji potrestat pachatele, protože opětovně spáchal zvlášť závažný zločin, i když byl za takový zločin již dříve potrestán. Jde o výraz ochranné a represivní funkce trestního práva, kdy snahou je zabránit pachateli v páchání zvlášť závažných zločinů (omezit páchání zvlášť závažných zločinů). A v neposlední řadě je recidiva jednou z podmínek zařazení pachatele do určitého druhu věznice k výkonu trestu odnětí svobody.

Jak uvádí J. Kuchta, „*recidivu lze členit dle povahy spáchaných trestných činů, dle časového hlediska a dle hlediska systematického*“.²² Stejně jako u souběhu rozlišujeme dva druhy recidivy, a to recidivu stejnorodou nebo-li speciální (pachatel znovu spáchá trestný čin stejného druhu, jako byl trestný čin, pro který byl pachatel dříve odsouzen) a recidivu nestejnorodou (pachatel po odsouzení za trestný čin, spáchá trestný čin jiného druhu. Dle našeho názoru není reálné posoudit, jaký druh recidivy je v konkrétním případě nebezpečnější, zda recidiva stejnorodé nebo nestejnorodá, a tak nejspíše nečiní zákonodárce

²¹ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, xxii, 1898 s. Velké komentáře. ISBN 9788074004650. Str. 130.

²² KUČHTA Josef. *Zpětnost trestných činů skutečná* In: Kratochvíl V. a kolektiv, *Trestní právo hmotné obecná část*, 2. vydání, Praha: nakladatelství C. H. Beck, 2012, ISBN 978-80-7179-082-2. str. 408.

mezi těmito druhy žádné rozdíly a nechává její posouzení na zvážení soudu v rámci každého individuálního případu. Stejnorodá recidiva je u některých trestných činů přímo podmínkou vzniku trestní odpovědnosti nebo okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby. Rozdílem oproti předchozí úpravě je, že existuje větší počet trestných činů, u kterých je recidiva znakem kvalifikované skutkové podstaty, a tedy je přísněji postižitelná.²³ Jak uvádí J. Chromý, jde o trestné činy, které jsou na předních místech v žebříčku nejčastěji spáchaných trestných činů v ČR.²⁴ Příkladem si uveďme trestný čin krádeže, § 205, odst. 2 TrZ. Pokud je stejnorodá recidiva již obsažena ve znaku skutkové podstaty trestného činu nebo kvalifikované skutkové podstaty, aby byla recidiva zároveň přitěžující okolností dle § 42 písm. p) TrZ, muselo by se jednat o větší intenzitu opakování dané trestné činnosti.

Dále je možno recidivu rozdělit z časového hlediska na omezenou a neomezenou, dle doby, která uplynula mezi pravomocným odsouzením za předchozí trestné činy a následným spácháním další trestné činnosti. Příkladem omezené recidivy je ustanovení § 196 TrZ – „*byli-li za takový čin v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán*“. Pokud zákon časové rozpětí nevyžaduje, jedná se o recidivu neomezenou.

Nyní ještě považuji za nutné uvést pár slov ke zpětnosti zdánlivé, která je další formou pluralitní trestné činnosti. Aby se jednalo o tuto formu trestné činnosti, musí zde být trestná činnost jednoho pachatele, který spáchá dva či více trestných činů, kdy pozdější trestný čin nebo činy jsou spáchány v mezidobí (období) od vyhlášení odsuzujícího rozsudku za trestný čin předchozí do nabytí jeho právní moci.

„Zpětnost trestných činů zdánlivá, jakožto kvalifikovaná forma pluralitní trestné činnosti, se definuje jedním pachatelem, dvěma nebo více jeho trestnými činy, spáchanými tak, že mezi kterýmkoliv z předcházejících a následujících trestných činů musí být vyhlášen dosud nepravomocný odsuzující rozsudek, nebo rozsudek, jímž bylo podmíněně upuštěno od potrestání s dohledem za kterýmkoliv trestný čin předcházející, nebo doručen dosud nepravomocný trestní příkaz za něj (§ 314 e odst. 5 TR).“²⁵

²³ KRATOCHVÍL, Vladimír. *Trestní právo hmotné: obecná část*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, xl, 921 s. Právnícké učebnice (C.H. Beck). ISBN 9788071790822. str. 384.

²⁴ CHROMÝ, Jakub. *K právnímu pojetí recidivy v novém trestním zákoníku*, *Trestněprávní revue*, 2009, č. 11, s. 329.
²⁵ KRATOCHVÍL, Vladimír. *Trestní právo hmotné: obecná část*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, xl, 921 s. Právnícké učebnice (C.H. Beck). ISBN 9788071790822. str. 353 -354.

3. Stručný historický vývoj institutu souběhu trestných činů

Pokud se podíváme do římského práva, pojem „souběhu“ bychom zde nenalezli. Jestliže byly spáchány trestné činy v souběhu, docházelo k potrestání každého trestného činu zvlášť. Nápodobně tomu bylo i za feudalismu, kdy převládaly převážně kruté tresty a pojem souběhu nebyl tedy rozpracován.

První náznaky týkající se zmínek o souběhu trestných činů pochází až z šestnáctého a sedmnáctého století. Jako příklad si uveďme zemský soudní zákon Ferdinanda III. pro Dolní Rakousy z roku 1656, kde je v § 46 uvedeno následující: *„V případě, že jedna osoba spáchá více trestných činů, je nutné a spravedlivé, aby každý z nich, pokud je to možné, byl potrestán.“*²⁶

V následujícím období, kdy dochází k nástupu buržoazie, vyvstává potřeba rozpracovat základní obecné trestně právní zásady a tedy i zásady konkurence a jejího trestání.

Pojem souběhu jako takový vychází z německé teorie trestního práva a podle ní se *„za souběh považoval takový stav, ve kterém je spácháno více trestných činů jednou osobou, ale před tím, než byl pachatel za některý z těchto činů právoplatně odsouzen.“*²⁷

Německá teorie stanovila tři zásady pro trestání souběhu:

- 1) kumulativní zásadu, která spočívala v uložení trestu za každý spáchaný trestný čin
- 2) absorpční zásadu, spočívající v tom, že se uloží pouze jediný trest, jelikož nejpřísněji trestný čin absorbuje čin mírněji trestný
- 3) exasperační zásadu (zásadu zostření), spočívající v uložení nejpřísnějšího trestu za čin nejpřísněji trestný, kdy může dojít k zostření tohoto trestu zvýšením horní hranice trestu.

Co se týče předválečných let, platil na území ČSR právní dualismus. V Čechách byl až do roku 1950 platný rakouský trestní zákon z roku 1852, který pojem souběhu neobsahoval, našli bychom zde jen všeobecnou zmínku, pokud by zločinec spáchal několik činů, má být potrestán dle zločinu nejpřísněji trestného, tedy dle absorpční zásady. Tato zásada se

²⁶ POLÁŠEK, Vladimír. *Ukladanie trestu pri súbehu trestných činov podľa československého trestného práva*, Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 1962, 254 s. Str. 25.

²⁷ POLÁŠEK, Vladimír. *Ukladanie trestu pri súbehu trestných činov podľa československého trestného práva*, Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 1962, 254 s. Str. 26.

uplatňovala i při souběhu zločinu s přečinem nebo přestupkem. K uplatnění kumulativní zásady docházelo jen, pokud byl jeden ze spáchaných činů spáchán obsahem tiskopisu, anebo bylo-li možné za jeden ze sbíhajících se činů uložit peněžité trest nebo trest propadnutí věci. Další úprava byla rozeseta v doplňkových zákonech.

Na Slovensku platil v té době uherský trestní zákon z roku 1878, který rozlišoval souběh jednočinný od vícečinného a odlišně je trestal, kdy při souběhu jednočinném docházelo k uplatnění absorpční zásady a při souběhu vícečinném, k uplatnění zásady exasperační a uložení úhrnného trestu. „*Při souběhu přečinů, nebo přečinů s přestupky, byla možnost dle § 97, zvýšit trest o 1 rok. V případě souběhu zločinu s jiným trestným činem (přečin, přestupek), byla možnost dle § 98, zvýšit trest o 2 roky. Při souběhu zločinů s ostatními zločiny a případně i s dalšími trestnými činy, byla dle § 99 možnost zvýšit nejtěžší trest až o 5 let.*“²⁸ V § 102 a 103 jsme mohli nalézt výjimku ze zásady exasperační, kdy tresty peněžní a vedlejší bylo nutno užít jednotlivě za každý spáchaný trestný čin.

Roku 1950 nabyt v Československu účinnosti trestní zákon č. 86/1950 Sb. z 12. 7. 1950. V zákoně pojem souběhu přímo nenalezneme a také nečiní rozdíly mezi souběhem jednočinným a vícečinným. V § 20, který pojednává o přitěžujících okolnostech, nalezneme pod písm. f) jako přitěžující okolnost „*pokud se pachatel dopustil různých trestných činů*“ a v § 22 nalezneme ustanovení o úhrnném a dodatkovém trestu. Pokud soud odsuzuje pachatele za dva nebo více trestných činů, dojde k použití zásady absorpční. Jestliže soud odsuzuje pachatele za trestný čin, který spáchal před vydáním odsuzujícího rozsudku o jiném trestném činu pachatele, uloží trest dodatkový.²⁹

Od 1. 1. 1962 nabyt účinnosti trestní zákon č. 140/1961 Sb., který ve znění pozdějších předpisů platil do nedávné doby a zrušen byl k 1. 1. 2010. Ani v tomto zákoně není souběh trestných činů pojmově vymezen. Souběh je zde v § 34 písm. i) považován za obecnou přitěžující okolnost.³⁰

Novelou z roku 2004 byla tato přitěžující okolnost přesunuta ve stejném § 34 pod písmeno k). Ukládání trestu za více trestných činů bylo upraveno v §§ 35 – 37. Vedle trestu úhrnného se objevuje nový trest, a to trest souhrnný. Jak uvádí J. Tolar, „*Čs. úprava souhrnného trestu vychází ze stanoviska, že pachatel souhrnu sbíhajících se trestných činů v podstatě nemá mít újmu ani prospěch ze skutečnosti zpravidla náhodné, že totiž se o*

28 POLÁŠEK, Vladimír. *Ukladanie trestu pri súbehu trestných činov podľa československého trestného práva*, Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 1962, 254 s. Str.36.

29 dostupné z http://www.psp.cz/eknih/1948ns/tisky/t0472_01.htm

30 dostupné z http://www.psp.cz/eknih/1960ns/tisky/t0065_01.htm

*souhrnu jeho sbíhající se trestné činnosti rozhoduje několika rozsudky místo jedním rozsudkem ve společném řízení.*³¹

Soud ukládal souhrnný trest dle zásad o ukládání úhrnného trestu, přičemž trest souhrnný nemohl být mírnější než trest předchozí a zároveň se rušil výrok o trestu předchozím. Případně se předchozí vykonaný trest započítal do souhrnného trestu. Ustanovení § 35odst. 2) TZ, které pojednává o ukládání souhrnného trestu, bylo doplněno novelou 175/1990.³² Pozdějším rozsudkem nedocházelo pouze ke zrušení výroku o trestu uloženém pachateli rozsudkem dřívějším, ale i ke zrušení všech dalších rozhodnutí na tento výrok obsahově navazujících, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. K 1. 1. 2010 byl zrušen TZ a účinnosti nabyl zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (TrZ).

³¹ TOLAR, Jan. *Trest úhrnný a souhrnný*, Praha: Nakladatelství Československé akademie věd 1963, 248 s, Str. 100.

³² dostupné z <http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=175&r=1990>

4. Pojem skutku a jednota skutku

Abychom mohli řešit otázku, kolika trestných činů se pachatel svým jednáním dopustil, musíme si nejprve ujasnit význam pojmu skutek, protože při určování, zda jde o souběh vícečinný nebo jednočinný, je třeba rozlišit, kdy jde o více skutků a kdy pouze o jeden. Mám za to, že vymezení pojmu skutek má velký význam nejen pro hmotné právo, ale neméně důležité je i v právu procesním, tedy zejména v procesu aplikace práva. Pojem skutku není ani v trestním řádu, ani v trestním zákoníku definován. Přestože v teorii nalezneme vcelku přesné vymezení, kdy se jde o jeden a kdy se jedná o více skutků, v praxi už to tak jednoznačné nebývá. Podle ustálené právní teorie a soudní praxe je podstata skutku určována účastí obviněného na určité události, ze které vzešel následek porušující nebo ohrožující společenské zájmy chráněné trestním zákonem.

Skutek jako pojem procesněprávní je událost ve vnějším světě vyvolaná zásahem člověka, zatímco trestný čin, jako pojem hmotněprávní je souhrn objektivních a subjektivních skutečností, podmiňující trestní odpovědnost. Z toho vyplývá, že pojem skutek není synonymem k pojmu trestný čin, jelikož ne každý skutek musí být vždy trestným činem. Každý trestný čin je však vždy i skutkem. „*Zatímco skutek jako pojem procesněprávní je chápán jako událost ve vnějším světě vyvolaná činem člověka, trestný čin jako pojem hmotněprávní je souhrnem skutečností, které vyčerpávají znaky skutkové podstaty některého trestného činu a podmiňují trestní odpovědnost. Každý trestný čin musí být skutkem, ale nikoli každý skutek je trestným činem.*“³³

Jak uvádí F. Novotný³⁴, vymezení pojmu skutek se věnoval ve dvou monografiích A. Růžek.³⁵ Dle Růžka je skutkem určitá událost ve vnějším světě spočívající v jednání člověka, které může spočívat v jednání či opomenutí. Ty projevy vůle navenek, které jsou pro daný následek kauzální, pokud jsou zahrnuty zaviněním, tvoří jeden skutek. Jednání člověka, tvořící skutek, může mít znaky jednoho trestného činu, dvou i více, nebo nemusí vykazovat znaky žádného trestného činu. Počet následků pro určení, jestli se jedná o jeden skutek nebo o více skutků, není podstatný. Více následků může být totiž vyvoláno z části tímž jednáním. Počet skutků však nemůže být větší než počet zjištěných následků. Podstatu skutku tedy

³³ CÍSAŘOVÁ, Dagmar, Jaroslav FENYK a Tomáš GRÍVNA. *Trestní právo procesní*. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2008, 822 s. ISBN 9788073573485. Str. 490.

³⁴ NOVOTNÝ, František a Josef SOUČEK. *Trestní právo hmotné*. 3. rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, 393 s. ISBN 9788073802912. str. 222.

³⁵ „*Právní moc a vykonatelnost rozhodnutí v trestních věcech*“, ČSAV, Praha 1958 a „*Obžalovací zásada v československém socialistickém trestním řízení*“, ČSAV, Praha 1964.

Růžek spatřuje v jednání a následku, který byl jednáním způsoben. Za jeden skutek Růžek považuje také různá vývojová stádia trestné činnosti (přípravu, pokus, dokonaný trestný čin) a také projevy vůle navenek jedné osoby, které tvoří pokračování v trestném činu, trestný čin trvajících a trestný čin hromadný.³⁶ Dle Novotného lze „za skutek považovat děj, který se odehrává v určitém prostoru, čase, mezi určitými osobami (skutkový děj). Skutek, který tvoří jeden celek, je jedním jednáním člověka“.³⁷ V. Solnař definuje jediné jednání z hlediska konkurence trestných činů následovně: „Jedná se o takové projevy vůle navenek, které jsou příčinou následku významného z hlediska trestního práva nebo způsobilé (u pokusu) následek způsobit, bez ohledu na to, zda způsobily (byly způsobilé způsobit) následek jediný či více následků.“³⁸

Skutek je určován dvěma atributy, a to jednáním a následkem. Za jeden skutek můžeme považovat pouze projevy vůle pachatele, které jsou příčinou pro tento následek, pokud jsou zahrnuty zaviněním.

Meze útoků zahrnutých do jednání jsou určeny trestněprávním relevantním následkem, jehož příčinou musí být jednání. Za samostatné skutky není možno považovat takové jednotlivé akty, které všechny směřují k témuž relevantnímu následku. Například pokud pachatel zasadil oběti několik bodných ran, je takové jednání posuzováno jako jeden skutek, i když jednání spočívalo ve více pohybech. Způsobený následek zde spojuje všechny tyto dílčí útoky v jeden skutek, jelikož je tu k němu kauzální vztah i zavinění. Jedním skutkem tak bude někdy akt jednorázový – výstřel, jindy celý soubor dílčích aktů – údery.³⁹

Jedním skutkem je i trestný čin hromadný a trvajících. Po přijetí novely zákona č. 265/2001 se za jediný skutek považuje též dílčí útok pachatele pokračujícího trestného činu. Jedním skutkem je také celý proces vývoje trestné činnosti od přípravy přes pokus až k dokonání činu. Jednota skutku je zde vytvořena vztahem k témuž relevantnímu následku – znaku stejné skutkové podstaty určitého trestného činu. I zde trestněprávně relevantní následek spojuje více aktů v jeden skutek, neboť je tu k němu příčinný vztah i zavinění.⁴⁰

36 RŮŽEK, Antonín. *Obžalovací zásada v československém socialistickém trestním řízení*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1964. 218 s. Str. 118-133.

37 NOVOTNÝ, František a Josef SOUČEK. *Trestní právo hmotné*. 3. rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, 393 s. ISBN 9788073802912. Str. 223

38 SOLNAŘ, Vladimír a Jaroslav FENYK. *Systém českého trestního práva*. Vyd. 1. Praha: Novatrix, 2009, 157, 502, 283 s. ISBN 9788025440339. Str. 326.

39 ŠÁMAL, Pavel. *Trestní právo hmotné*. 7., přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 1040 s. ISBN 9788074786167. Str. 336.

40 ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, xxii, 1898 s. Velké komentáře. ISBN 9788074004650. Str. 131.

Významnými pojmy vázícími se ke skutku jsou jeho jednota a totožnost. Tyto dva pojmy nemůžeme zaměňovat. Skutek zahrnuje hmotněprávní a procesněprávní složku. Jednota skutku je pojmem hmotněprávním, kdy má význam zejména pro rozlišení jednoho a více trestných činů spáchaných v jednočinném nebo vícečinném souběhu⁴¹, zatímco totožnost skutku je pojmem procesněprávním a má význam při uplatnění zásady obžalovací dle § 220 odst. 1 Tř, která vyžaduje, aby byl skutek, o němž je soudem rozhodováno totožný se skutkem uvedeným v žalobním návrhu.⁴² „*Hmotněprávní i procesněprávní pojetí skutku se sice částečně překrývají, ale pro trestní právo hmotné je základní otázkou jednota skutku pro účely případného souběhu více trestných činů. Jedním skutkem je zde souhrn všech projevů vůle určité osoby navenek, které jsou kauzální pro následek významný z hlediska trestního práva, pokud jsou zahrnuty zaviněním této osoby. Pro trestní právo procesní je základní otázkou zachování totožnosti skutku, pro který se vede trestní stíhání.*“⁴³

Totožnost skutku je v řízení zachována, existuje-li alespoň totožnost následku nebo totožnost jednání.⁴⁴ *Následkem se přitom rozumí porušení individuálního objektu trestného činu v jeho konkrétní podobě, tedy konkrétní následek, nikoli určitý typ následku.*⁴⁵ Domnívám se však, že pod pojmem následek nelze rozumět pouze porušení, ale i ohrožení individuálního objektu trestného činu. Jednání nebo následek nemusí být v naprosté shodě se všemi skutkovými okolnostmi, postačí částečná shoda. Navíc, z hlediska zachování totožnosti jednání i následku nejsou podstatné ty skutkové okolnosti, které charakterizují jen zavinění či jiný znak subjektivní stránky činu. Jak uvádí J. Fenyk, „*postačí shoda mezi podstatnými skutkovými okolnostmi... Některé skutečnosti v rozhodnutí soudu mohou oproti obžalobě přibýt, některé mohou odpadnout, soud může upřesnit nepřesný popis z obžaloby, nesmí se ovšem změnit podstata skutku.*“⁴⁶ Mezníkem mezi skutky v trestním právu je usnesení o zahájení trestního stíhání dle § 12 odst. 11 Tř. Pokračuje-li obviněný v jednání, pro které je stíhán, i po sdělení obvinění, posuzuje se takové jednání od tohoto úkonu jako nový skutek. Trestní právo procesní nahlíží na každý dílčí útok pokračujícího trestného činu jako na

⁴¹ CHMELÍK, Jan. *Rukověť trestního práva hmotného a procesního*. 2. vyd. Praha: Linde, 2009, 279 s. Vysokoškolské právní učebnice. ISBN 9788072017782. Str. 107.

⁴² NOVOTNÝ, František a Josef SOUČEK. *Trestní právo hmotné*. 3. rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, 393 s. ISBN 9788073802912. Str. 223.

⁴³ CÍSAŘOVÁ, Dagmar, Jaroslav FENYK a Tomáš GRÍVNA. *Trestní právo procesní*. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2008, 822 s. ISBN 9788073573485. Str. 490 – 491.

⁴⁴ Rozhodnutí NS č. 23/1972, 52/1979, 17/1993 či 40/2001 Sb.

⁴⁵ PROUZA, Daniel. *Trestní zákoník: s judikaturou*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2010, xviii, 1248 s. Beckova edice zákonů s judikaturou. ISBN 9788074001871. Str. 27.

⁴⁶ CÍSAŘOVÁ, Dagmar, Jaroslav FENYK a Tomáš GRÍVNA. *Trestní právo procesní*. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2008, 822 s. ISBN 9788073573485. Str. 480.

samostatný skutek oproti trestnímu právu hmotnému, kde se trestné činy pokračující považují za skutek jediný, skládající se z dílčích útoků.

Ustanovení § 12 odst. 12 Tř pak který stanoví, že *skutkem podle tohoto zákona se rozumí též dílčí útok pokračujícího trestného činu, není-li výslovně stanoveno jinak*. Výslovně je tak stanoveno, že podle trestního řádu se skutkem rozumí každý dílčí útok pokračujícího trestného činu, což je odlišné od hmotněprávního pojetí pokračujících deliktů jak jsem již výše uvedla. „*Z uvedeného je mimo jiné patrné, že na jedné straně ani pravomocné odsouzení za některé dílčí útoky jednoho a téhož pokračujícího trestného činu, který je podle trestního zákona jedním skutkem a jedním trestným činem, nebrání tomu, aby byl později tentýž pachatel (obviněný) trestně stíhán a odsouzen za další útoky pokračujícího trestného činu (chápaného z hmotněprávního hlediska) a aby mu byl případně uložen společný trest i za dříve odsouzené útoky tohoto pokračujícího trestného činu.*“⁴⁷

Závěry o pokračujícím trestném činu ale není možno aplikovat na trestné činy trvajících a hromadné. Tyto trestné činy jsou z hlediska trestního práva procesního i hmotného považovány za jeden skutek a jeden trestný čin.

Pravidlo totožnosti skutku při zachování stejného jednání či následku není v trestním řádu sice nikde uvedeno, ale vzhledem k ustanovení § 221 odst. 1 Tř, které přímo předpokládá podstatnou změnu okolností během hlavního líčení, lze vyvodit, že i při změně takových okolností jako je jednání nebo následek, zůstává nedotčená totožnost skutku. Ani změna jiných skutečností, jako je účel jednání, místo spáchání skutku, doba jeho spáchání či sám pachatel, nemůže mít vliv na vyloučení totožnosti skutku. Na totožnost skutku tak nemá vliv ani to, když se během hlavního líčení ukáže, že k některému následku nedošlo či se tu naopak objevil následek další. Dokonce, i pokud se během hlavního líčení změní jak jednání, tak následek, zůstává totožnost skutku zachována, jestliže budou alespoň zčásti totožné.⁴⁸

Z toho vyplývá, že pro jeden a tentýž skutek nelze opakovaně vést trestní stíhání, což by bylo porušení zásady *ne bis in idem*.

Vyjádřením jednoty skutku je také, pokud dva nebo více trestných činů má alespoň zčásti společné jednání. O jeden skutek půjde, jestliže jednání, které je prostředkem ke spáchání druhého trestného činu, je současně součástí jednání, které znamená uskutečňování jednání popsaného ve skutkové podstatě trestného činu druhého. To platí i v případě, kdy

⁴⁷ CÍSAŘOVÁ, Dagmar, Jaroslav FENYK a Tomáš GRIVNA. *Trestní právo procesní*. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2008, 822 s. ISBN 9788073573485. Str. 492.

⁴⁸ RŮŽEK, Antonín. *Obžalovací zásada v československém socialistickém trestním řízení*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1964. 218 s. Str. 143 – 147.

jednání, které vyvolalo určitý následek závažný z hlediska trestního práva, muselo nejprve způsobit jiný následek, bez něhož by k vyvolání druhého následku nedošlo.

Za jeden skutek se v науce i praxi považují všechny projevy vůle pachatele navenek, které jsou příčinou následku významného z hlediska trestního práva, pokud jsou zahrnuty zaviněním. Podstatu skutku tvoří jednání. Rámec aktů zahrnutých do jednání je však určen trestněprávně relevantním konkrétním následkem, jehož musí být jednání příčinou. Jedná se o následek, který je znakem některého konkrétního trestného činu.⁴⁹

Považuji za nutné uvést, že od skutku musíme odlišit některé související pojmy. Tyto pojmy si jsou blízké obsahově, zaměřovat je však nelze. Jedná se např. o pojem skutková podstata trestného činu, popis skutku, právní kvalifikace skutku *de iure* a skutkový děj.

Skutková podstata je souhrnem objektivních a subjektivních znaků, které určují jednotlivé druhy trestných činů či přestupků a odlišují je od sebe navzájem.⁵⁰

Skutková podstata je jedním z formálních znaků trestného činu, zastává důležitou roli při posuzování základu trestněprávní odpovědnosti. Jedná se o užší pojem než skutek – skutková podstata je součástí skutku. Ve svém rozsahu se stahuje primárně jen na vinu, neboť zahrnuje pouze trestněprávně relevantní fakta z hlediska základů trestní odpovědnosti pachatele.⁵¹

Skutková podstata se definuje jako souhrn znaků trestného činu určitého druhu, kterými se od sebe jednotlivé trestné činy či skupiny trestných činů odlišují.⁵² Chybí – li některý znak skutkové podstaty, není naplněná skutková podstata daného trestného činu a o trestný čin se tak nejedná.

Skutková podstata má význam především při posuzování jednočinného souběhu, proto je nutné, aby byla vymezena určitě, jasně a přesně.⁵³

Dále musíme rozlišovat pojmy skutek a popis skutku, jelikož se jedná o dvě odlišné kategorie.

Jak je uvedeno v rozhodnutí Nejvyššího soudu: „*Skutek je to, co se ve vnějším světě objektivně stalo. Naproti tomu popis skutku je jen slovní formou, jejímž prostřednictvím se skutek odráží ve vyjadřovacích projevech lidské komunikace. Samotný skutek tudíž nelze*

⁴⁹ 11 Tdo 1147/2011, dostupné z <http://kraken.slv.cz/11Tdo1147/2011>

⁵⁰ MATES, Pavel. ŠEMÍK, Karel. Praha. *K některým otázkám významu skutku ve správním právu trestním*. Trestněprávní revue, 2013, č. 11–12, Str. 259.

⁵¹ KRATOCHVÍL, Vladimír. *Trestní právo hmotné: obecná část*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, xl, 921 s. Právní učebnice (C.H. Beck). ISBN 9788071790822. Str. 193.

⁵² NOVOTNÝ, František a Josef SOUČEK. *Trestní právo hmotné*. 3. rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, 393 s. ISBN 9788073802912. Str. 116.

⁵³ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní právo hmotné*. 7., přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 1040 s. ISBN 9788074786167. Str. 117.

ztotožňovat s popisem skutku.⁵⁴ Popis skutku je vyjádřením skutku v individuálních aktech aplikace práva orgány činnými v trestním řízení. Skutek je tedy předmětem popisu skutku. Důležitý je především samotný skutek a nikoli jeho popis, protože trestní stíhání se vede ohledně skutku a nikoli ohledně jeho popisu.

Od skutku je třeba odlišovat také právní kvalifikaci skutku *de iure*, která je faktickým zařazením skutku pod příslušné ustanovení trestního zákoníku, tedy subsumpce pod příslušné ustanovení trestního zákoníku. Skutku může odpovídat jedna nebo více právních kvalifikací.⁵⁵ Uvedu definici skutku *de iure*, jak ji uvádí V. Kratochvíl: „*Jeden skutek de iure je souhrn trestněprávně relevantních skutečností odlišitelný od jiného skutku de iure téhož pachatele. V tomto kontextu je zapotřebí diferencovat také skutek de iure od skutku de facto, jakož i více skutků de iure téhož pachatele od sebe navzájem.*“⁵⁶

Správné určení skutku *de iure* je nezbytné při posuzování, zda jde o konkurenci trestných činů a také při kvalifikaci této konkurence. Při posuzování souběhu trestných činů „*je nezbytné rozlišit, zda je pachatelovo počínání jedním nebo více skutky. Poté musíme vyřešit, dle kterých ustanovení zákona se má skutek posoudit. Abychom mohli soubor jednotlivých pachatelových úkonů nazvat jediným skutkem, je nutno, aby zde existovaly objektivní a subjektivní podmínky. Mezi objektivní podmínky řadíme zejména časovou, věcnou a místní souvislost, mezi podmínky subjektivní pak zejména jednotný záměr pachatele.*“⁵⁷

Pojem skutku musíme též odlišit od pojmu skutkového děje, kterým je souhrn blíže neutříděných okolností, tedy vymezení události sloužící k bližšímu popisu skutku.

Skutkový děj má ze všech pojmů nejširší význam, jelikož obsahuje skutkové okolnosti tak, jak se staly bez ohledu na jejich trestněprávní relevanci. Rozumí se jím souhrn určitých skutkových okolností podle toho, jak nastaly, bez jejich bližšího utřídění. Jedná se o popis určité události, jak se skutečně stala, bez právní kvalifikace. Takovýto popis inkriminované události vyplývá např. z trestního oznámení, došlého policejnímu orgánu. Je to čistě faktická, skutková záležitost, popisovaná zpravidla osobou práva neznalou, tedy skutek *de facto*. Skutkový děj potom posuzuje, hodnotí z hlediska trestněprávního orgán činný v trestním řízení a lze jej proto definovat jako souhrn trestněprávně irelevantních a relevantních faktů,

⁵⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 7. 12. 1999, sp. zn. 7 Tz 179/99.

⁵⁵ KRATOCHVÍL, Vladimír. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné: obecná část*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, xxxvii, 797 s. Právnícké učebnice (C.H. Beck). ISBN 9788074000423. Str. 336.

⁵⁶ KRATOCHVÍL, Vladimír. *Trestní právo hmotné: obecná část*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, xl, 921 s. Právnícké učebnice (C.H. Beck). ISBN 9788071790822. Str.185.

⁵⁷ TOLAR, Jan. *Trest úhrnný a souhrnný*, 1. vydání, Praha: nakladatelství Československé akademie věd, 1963, 248 s. Str. 37.

právně posuzovaných orgánem činným v trestním řízení.⁵⁸ Jedná se tedy o laické vyličení určité události, kdy osoba popíše skutečnosti, na které si, např. při výslechu, vzpomene, nehledě na to, jestli jsou významné z hlediska trestního práva.

Na základě popsaného skutkového děje orgány činné v trestním řízení určitou událost právně kvalifikují a podřazují ji pod příslušnou právní normu.

⁵⁸ KRATOCHVÍL, Vladimír. *Trestní právo hmotné: obecná část*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, xl, 921 s. Právnícké učebnice (C.H. Beck). ISBN 9788071790822. Str. 212.

5. Souběh skutečný

„*Konkurencí trestných činů se rozumí situace, kdy se pachatel spáchá dva nebo více trestných činů ještě předtím, než byl pro některý z nich vyhlášen odsuzující rozsudek soudem prvního stupně, nebo předtím, než byl obviněnému doručen trestní příkaz*“.⁵⁹ Předpokladem je, že rozsudek později nabyl právní moci, a že o něm neplatí fikce neodsouzení. U trestního příkazu je mezníkem jeho doručení, a i zde je nezbytným předpokladem nabytí právní moci trestního příkazu.

Co se týče souběhu trestných činů, je nutno rozlišovat souběh skutečný (konkurenci pravou), tedy konkurenci skutků tvořenou jednočinným, vícečinným, stejnorodým a nestejnorodým souběhem od souběhu nepravého (konkurence zdánlivé), tedy případy, kde jsou dány důvody vylučující souběh.

Jak jsem uvedla v kapitole č. 2., jedná se o jednu z forem pluralitní trestné činnosti (mnohosti), pro niž je charakteristické, že jeden pachatel se dopustí více trestných činů, na rozdíl od součinnosti, kdy se jednoho trestného činu dopustí více osob společně.

Jak uvádí J. Chmelík, pokud posuzujeme souběh, musíme nejprve zjistit, jestli existuje jeden či více skutků. Poté je třeba podřadit skutky pod zákonná ustanovení (subsumpce skutku) a skutky posoudit dle všech zákonných ustanovení. Nezbytné je zkoumat, zda neexistují důvody, které by souběh vylučovaly (jedná se o poměr subsidiarity, speciality, faktickou konzumpci, trvající trestný čin, trestnou činnost hromadnou a pokračování v trestném činu). Poté posoudíme, zda se jedná o konkurenci reálnou či nikoliv.⁶⁰

Povahu a závažnost trestných činů dle § 39 odst. 2 TrZ je nutné posoudit samostatně u každého ze sbíhajících se trestných činů.

Vyloučen je také jednočinný souběh trestných činů podle dřívějšího a nového zákona, protože více trestných činů, které byly spáchány jedním skutkem, musíme posoudit dle jednoho zákona účinného v době spáchání tohoto jednočinného souběhu. Zatímco souběh vícečinný dle dřívějšího a pozdějšího zákona možný je, jelikož některé sbíhající se trestné činy mohou být spáchány za účinnosti dřívějšího zákona a jiné za účinnosti zákona novějšího.

Kdyby pachatel spáchal trestný čin, byl za něj odsouzen a teprve následně spáchal další trestné činy, tyto nově spáchané trestné činy by byly v poměru recidivy k původnímu, prvně spáchanému trestnému činu. Souběh trestných činů tedy není možné zaměňovat se

⁵⁹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 4. vyd. Praha: Leges, 2014, 976 s. Student (Leges). ISBN 9788075020444. Str.68.

⁶⁰ CHMELÍK, Jan. *Rukověť trestního práva hmotného a procesního*. 2. vyd. Praha: Linde, 2009, 279 s. Vysokoškolské právní učebnice. ISBN 9788072017782. Str. 77.

situací, která se jako souběh pouze jeví, ale protože existují určité skutečnosti, které souběh vylučují, bude se v tomto případě jednat o nepravý souběh trestných činů (souběh zdánlivý).

Se souběhem se nejčastěji setkáme v jeho základní podobě, kdy jeden pachatel spáchá více trestných činů, po odhalení a prokázání všech trestných činů před vyhlášením prvního odsuzujícího rozsudku, za kterýkoliv z nich, je pachateli uložen úhrnný trest (§ 43 odst. 1 TrZ). Pokud dojde k odhalení jednoho či více trestných činů pachatele poté, co byl pachatel odsouzen a pachatel tyto činy spáchal v době před prvním vyhlášením odsuzujícího rozsudku, je mu uložen trest souhrnný (§ 43 odst. 2) za veškeré trestné činy, které v souběhu spáchal.

Samostatným trestem bude pachatel potrestán, pokud je souběh již přímo znakem skutkové podstaty některého trestného činu. Tedy pachatel musí spáchat více skutků, které by se daly kvalifikovat jako samostatné trestné činy, a to v souběhu. Samostatný trest musí být uložen např. v případě obecného ohrožení, kdy v § 272 odst. 1 TrZ nalezneme základní skutkovou podstatu, která stanoví, jaké jednání je obecným ohrožením a stanovení trestu, v § 272 odst. 2 nalezneme kvalifikovanou skutkovou podstatu, která stanoví přísnější trest za souběh těchto trestných činů. Souběh je zde ale přímo znakem skutkové podstaty, takže se předpokládá fikce spáchání jednoho trestného činu, i když se pachatel dopustil jednání, které by bylo možno kvalifikovat jako více samostatných trestných činů. To vysuzujeme ze zásady zákazu dvojího přičítání téže skutečnosti, která vyplývá z § 39 odst. 4, věty první TrZ.

Klasifikovat jednotlivé druhy souběhu trestných činů můžeme ze dvou úhlů pohledu. Dle počtu spáchaných skutků de iure do okamžiku vyhlášení odsuzujícího rozsudku rozlišujeme souběh jednočinný a vícečinný. Dle právní povahy sbíhající se trestné činnosti, tedy dle toho, zda skutek naplňuje skutkovou podstatu jednoho stejného trestného činu nebo více trestných činů, rozlišujeme souběh stejnorodý a různorodý. *„U jednočinného souběhu trestných činů si při jediném skutku konkurují dvě nebo více právních kvalifikací a u vícečinného souběhu trestných činů jde o souběh dvou nebo více skutků, takže také o konkurenci jejich právních kvalifikací“*.⁶¹

Základní druhy souběhu lze vzájemně kombinovat, rozlišujeme tak čtyři tzv. kombinované druhy souběhu, jmenovitě: jednočinný souběh stejnorodý, vícečinný souběh stejnorodý, jednočinný souběh nestejnorodý a vícečinný souběh nestejnorodý.

⁶¹ KRATOCHVÍL, Vladimír. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné: obecná část*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, xxxvii, 797 s. Právnícké učebnice (C.H. Beck). ISBN 9788074000423. Str. 336-337.

5.1 Jednočinný souběh

Nejjednodušší forma konkurence trestných činů je jednočinný souběh. Jak uvádí F. Novotný, „jednočinný souběh trestných činů přichází v úvahu pouze tehdy, lze-li jednání pachatele, kterým spáchal více trestných činů, posoudit jako jediný skutek“.⁶² Jedním skutkem naplní pachatel více trestných činů. Jedná se o plně nebo alespoň částečně shodné jednání, kterým dojde k porušení nebo ohrožení různých individuálních objektů či porušení nebo ohrožení totožných objektů, které bude způsobeno různými aspekty jediného skutku. O jednočinný souběh půjde např. při porušení či ohrožení ústavního zřízení republiky trestnými činy teroristického útoku a teroru dle § 311 a § 312 TrZ.⁶³

Souběh jednočinný stejnorodý spočívá v tom, že pachatel jedním skutkem naplní více trestných činů stejné skutkové podstaty (např. terorista odpálením bomby zraní více lidí – naplní několikrát skutkovou podstatu ublížení na zdraví), zatímco při souběhu jednočinném nestejnorodém se jedním skutkem dopustí více trestných činů různých skutkových podstat (pachatel se vloupe do bytu, který poté vykrade - jedním skutkem se tak naplní skutkové podstaty porušení domovní svobody - §178 a krádeže - §205).⁶⁴

Považuji za nezbytné poukázat na to, že jednočinný souběh nepřipadá v úvahu u trestného činu opilství. Souběh trestného činu opilství a kvazideliktu spáchaného v nepřičetnosti není možný, protože kvazidelikt samotný není trestným činem (nenaplnuje všechny jeho znaky). Judikatura⁶⁵ rovněž dovozuje, že v případě spáchání mnohosti kvazideliktů během stavu nepřičetnosti se bude jednat vždy pouze o jeden skutek, a tedy jeden trestný čin opilství.⁶⁶

- **Jednočinný souběh stejnorodý**

O jednočinný souběh stejnorodý se jedná, když pachatel jedním skutkem naplnění několikrát jednu skutkovou podstatu trestného činu. Více trestnými činy spáchanými v jednočinném souběhu může být ohrožen nebo porušen stejný individuální objekt, kterému trestní zákoník poskytuje ochranu. Pachatel tedy naplní několikanásobně jednu skutkovou

⁶² NOVOTNÝ, František a Josef SOUČEK. *Trestní právo hmotné*. 3. rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, 393 s. ISBN 9788073802912. Str. 225.

⁶³ KRATOCHVÍL, Vladimír. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné: obecná část*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, xxxvii, 797 s. Právnícké učebnice (C.H. Beck). ISBN 9788074000423. Str. 337.

⁶⁴ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní právo hmotné*. 7., přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 1040 s. ISBN 9788074786167. Str. 331 - 334.

⁶⁵ Např. rozhodnutí R 5/1956 a R 16/1960.

⁶⁶ ŘÍHA, Jiří. *Zamyšlení nad trestným činem opilství - § 201a TZ*. Kriminallistika[online]. 2002, 4. Dostupný z <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/kriminallistika/2002/02_04/riha.html>.

podstatu jediným skutkem. Ke vzniku tohoto druhu ideálního souběhu došlo na základě mechanického sčítání stejnorodých závadných výsledků.⁶⁷ Teorie ani praxe není ohledně tohoto druhu konkurence jednotná.

V odborné literatuře se často zmiňuje příklad bombového útoku, kdy terorista zabije tímto způsobem třicet lidí. Jedním skutkem dojde k naplnění skutkové podstaty vraždy třicetkrát. Posuzování jednočinného souběhu v praxi však není zcela bezproblémové, jak uvádí Šámal: „*Jednočinný souběh stejnorodý však v teorii i praxi vyvolává pochybnosti a soudní judikatura se spíše kloní k posuzování těchto případů jako jednoho trestného činu (např. více osob usmrcených při těžce dopravní nehodě se posuzuje jako jeden trestný čin usmrcení z nedbalosti podle § 143).*“⁶⁸

Mám za to, že je nutno zmínit, že část odborníků na trestní právo existenci tohoto druhu konkurence neuznává. Například V. Kratochvíl tvrdí, že tento druh souběhu je již podle svého označení pouhým protimluvem, jelikož postrádá jakoukoli konkurenci, ať již z hlediska skutků *de iure*, tak z hlediska subsumpce daného skutku pod určitou skutkovou podstatu trestného činu. V. Kratochvíl uvádí, že „*...v případě zmíněného teroristického útoku se sice jedná o jediný skutek de iure, ovšem právně kvalifikovaný podle jediného ustanovení trestního zákoníku [§ 311 odst. 1 písm. a), odst. 3 písm. b)]. Klade se proto otázka, co že si tu vlastně konkuruje, když skutek de iure i jeho právní kvalifikace jsou dány takřikajíc po jednom.*“⁶⁹

Dle stanoviska trestního kolegia Nejvyššího soudu se však v případě, když pachatel usmrtí dvě nebo více osob jediným jednáním, bude jednat o trestný čin vraždy jediný.⁷⁰ V teorii i praxi ale jednočinný souběh stejnorodý není obecně uznáván a soudní judikatura se přiklání k tomu, že se tento druh souběhu postihuje jako trestný čin jediný.⁷¹

- **Jednočinný souběh různorodý**

Jako jednočinný souběh nestejnorodý označujeme situaci, kdy jeden pachatel naplní znaky více odlišných skutkových podstat jedním skutkem a jedním skutkem tak dojde k porušení nebo ohrožení více různých individuálních objektů, chráněných TrZ. Pachatel tedy svým jednáním směřuje k jednomu vytyčenému cíli, ale naplní během tohoto jednání různé

⁶⁷ HAVLÍČEK, Jan. Problém souběhu trestných činů. *Věstník Československé společnosti pro právo trestní*. 1932, roč. 8, č. 1, 2, s. 27.

⁶⁸ Šámal, P. et al. *Trestní zákoník: komentář.*, 7., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0, Str. 130.

⁶⁹ Kratochvíl, V. a kolektiv, *Trestní právo hmotné obecná část*, 2. vydání, Praha: nakladatelství C. H. Beck, 2012, ISBN 978-80-7179-082-2. str. 394 – 395.

⁷⁰ Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 16. 6. 1976, čj. Tpjn 30/76.

⁷¹ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář.* 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, xxii, 1898 s. Velké komentáře. ISBN 9788074004650. Str. 130.

skutkové podstaty. V této situaci je nutné správně určit, jestli se pachatel dopustil všech trestných činů v rámci jednoho skutku de iure nebo zda se jednalo o více skutků de iure.

Jednočinným souběhem různorodým je například situace, kdy pachatel bombou jednu osobu usmrtí, druhé osobě ublíží na zdraví. Tím se v souběhu dopustí trestného činu vraždy dle § 140 TrZ a trestného činu ublížení na zdraví dle § 146 TrZ.

Dalším příkladem jednočinného souběhu nestejnorodého může být čin zloděje, který se vloupá do bytu, poškodí okno a ukradne počítač. Svým jednáním naplní pachatel současně znaky tří skutkových podstat, a to porušování domovní svobody dle § 178 odst. 2 TrZ, krádeže dle § 205 odst. 1 písm. b) a poškození cizí věci dle § 228 odst. 1 TrZ.

5.2 Vícečinný souběh

Vícečinný souběh je tvořen samostatnými trestnými činy, kdy posuzování jednoho z nich není závislé na jiném. Naproti tomu u jednočinného je souvislost těsnější, i když i zde je řada okolností, které se posuzují u každého trestného činu odděleně.

O vícečinný souběh se bude jednat, pokud pachatel více skutky naplní pachatel stále stejnou skutkovou podstatu (vícečinný souběh stejnorodý), nebo více skutky naplní pachatel více trestných činů více skutkových podstat (vícečinný souběh nestejnorodý).⁷²

Vícečinný souběh trestných činů je situace, kdy jeden pachatel spáchá dva a více trestných činů, kdy každý trestný čin je spáchán samostatným skutkem de iure, skutky postupně naplňují skutkové podstaty trestných činů. Aby se jednalo o souběh, musí tyto trestné činy být spáchány do vyhlášení prvního odsuzujícího rozsudku, byť nepravomocného, za kterýkoliv ze spáchaných trestných činů. Mezníkem je okamžik vyhlášení odsuzujícího rozsudku, nikoliv den vyhlášení odsuzujícího rozsudku. Musí jít o odsuzující rozsudek soudu prvního stupně, i kdyby po opravném řízení věc skončila pravomocným odsuzujícím rozsudkem, a nesmí jít o případ, když se na pachatele hledí, jako by nebyl odsouzen.⁷³

Ve vztahu k trestnému činu opilství vícečinný souběh možný je, a to jak ve formě souběhu stejnorodého, tak ve formě souběhu nestejnorodého. Postačí spáchání více trestných činů, z nichž alespoň jeden naplňuje skutkovou podstatu opilství v období před vynesením

⁷² ŠÁMAL, Pavel. *Trestní právo hmotné*. 7., přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 1040 s. ISBN 9788074786167. Str. 331 - 334.

⁷³ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, xxii, 1898 s. Velké komentáře. ISBN 9788074004650. Str. 500.

odsuzujícího rozsudku, popř. spáchání trestného činu opilství, vystřízlivění, a následné spáchání dalšího trestného činu opilství⁷⁴

Jako příklad vícečinného souběhu si můžeme uvést situaci, kdy pachatel spáchá trestný čin krádeže dle § 205 odst. 1 písm. d) TrZ, následující den spáchá trestný čin znásilnění dle § 185 odst. 1 TrZ a za další týden spáchá trestný čin pohlavního zneužití dle § 187 odst. 1 TrZ. Poté bude pachatel zadržen a bude zahájeno trestní stíhání, podána obžaloba pro všechny výše uvedené trestné činy a vydán odsuzující rozsudek (úhrnný trest dle § 43 odst. 1) pro všechny spáchané trestné činy. V případě trestání pachatele trestných činů spáchaných ve vícečinném souběhu, připadá v úvahu buď úhrnný, nebo souhrnný trest. Na rozdíl od minulé úpravy úhrnného trestu v TZ, soud může dle současné úpravy v TrZ při ukládání úhrnného trestu za vícečinný souběh pachateli uložit trest podle ustanovení vztahujícího se na čin nejpřísněji trestný, kterého se pachatel souběhu dopustil ve vícečinném, a nově může zvýšit příslušnou horní hranici trestní sazby o jednu třetinu. Trestům se budu věnovat v kapitole č. 8.

O souběh vícečinný a dva samostatné skutky se bude jednat také v situaci, když pachatel použije násilí s úmyslem zmocnit se cizí věci, svůj původní záměr však v průběhu útoku změnil v úmysl poškozeného usmrtit a začne proti poškozenému uskutečňovat násilí namířené proti jeho životu.

Jestliže byl další trestný čin spáchán po doručení trestního příkazu, třebaže před vyhlášením dalšího odsuzujícího rozsudku nebo doručením dalšího trestního příkazu, který zrušil výrok o trestu uloženém prvním trestním příkazem a na jehož základě byl uložen souhrnný trest, nejedná se o souběh trestných činů. Proto se za tento trestný čin, jenž byl spáchán po doručení prvního trestního příkazu, ukládá samostatný trest.⁷⁵

Dalším případem vícečinného souběhu je případ, kdy řidič motorového vozidla prvním skutkem způsobí jinému těžké ublížení na zdraví dle § 147 TrZ a druhým skutkem osobě neposkytne potřebnou pomoc, čímž se dopustil trestného činu neposkytnutí pomoci řidičem dopravního prostředku dle § 151 trestního zákoníku. O každém tomto skutku je pak zapotřebí rozhodnout samostatným výrokem.⁷⁶

⁷⁴ ŘÍHA, Jiří. *Zamyšlení nad trestným činem opilství - § 201a TZ*. Kriminalistika[online]. 2002, 4. Dostupný z <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/kriminalistika/2002/02_04/riha.html>.

⁷⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 25. 11. 1977, sp. zn. 5 Tz 44/77.

⁷⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 22. 2. 1983, sp. zn. 3 Tz 3/83.

- ***Vícečinný souběh stejnorodý***

O vícečinný souběh stejnorodý se bude jednat, když pachatel postupně více skutky naplní opakovaně znaky skutkové podstaty stejného trestného činu, musí se jednat o stejnou skutkovou podstatu, ne o podstatu pouze podobnou. Například se dopustí trestného činu krádeže v pondělí, ve středu a v pátek, aniž by se jednalo o pokračování v trestném činu. Pokračování jednoho trestného činu, kdy dochází k naplňování znaků stejné skutkové podstaty, je nutné důsledně odlišovat od vícečinného souběhu stejnorodého. Pokračování v trestném činu se liší především podmínkou jednotného záměru, kterým jsou propojeny všechny dílčí pachatelovy útoky. U vícečinného souběhu stejnorodého tento jednotný záměr chybí.

Jak jsem ukázala na příkladu krádeže – pokud bude pachatel vykrádat určitou provozovnu každý týden bez jednotného záměru, který by jeho útoky propojoval, bude se jednat o souběh stejnorodý vícečinný, zatímco pokud by útoky páchal s úmyslem majitele provozovny zruinovat, budou mít všechny útoky jednotný záměr a půjde o pokračující trestný čin. Oba činy odlišuje záměr pachatele – subjektivní stránka, což povede i k odlišné právní kvalifikaci. Kdyby ale pachatel spáchal tři krádeže, ovšem jednu dle § 205 odst. 1 písm. a, druhou dle § 205 odst. 1 písm. b a třetí dle § 205 odst. 1 písm. c, sice by spáchal tři trestné činy krádeže ovšem nikoli ve stejnorodém souběhu, nýbrž v souběhu nestejnorodém, neboť by pokaždé naplnil znaky jiné skutkové podstaty.

Dle stanoviska trestního kolegia Nejvyššího soudu se o vícečinný souběh stejnorodý jedná v případě vícenásobného trestného činu vraždy podle § 140 trestního zákoníku, kdy pachatel dvěma nebo více samostatným útoky postupně usmrtí dvě nebo více osob.⁷⁷ Kdy je zřejmé, že pachatel na samém počátku neměl společný záměr spočívající v páchání trestných činů vraždy a že další vraždy, které pachatel spáchal, byly například reakcí na vzniklé události nebo spolu vůbec nesouvisely, takže v takovémto případě se nejedná o pokračování v trestném činu.

- ***Vícečinný souběh různorodý***

Pokud spáchá pachatel více skutky trestné činy různých skutkových podstat, bude se jednat o souběh vícečinný nestejnorodý. Pachatel tedy více skutky naplní postupně znaky skutkových podstat různých trestných činů, jedná se o nejrozšířenější druh souběhu v praxi.

⁷⁷ Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 16. 6. 1976, čj. Tpjn 30/76.

Vícečinným souběhem různorodým bude například případ, kdy jednání pachatele, který opakovanými údery do hlavy napadne osobu v úmyslu ji usmrtit a v přesvědčení, že už osoba nežije, se rozhodne schovat její tělo na dně vodní plochy, čímž pak tuto osobu ve vodě utopí, naplňuje skutkovou podstatu pokusu trestného činu vraždy podle § 140 trestního zákoníku, která je v souběhu se skutkovou podstatou trestného činu usmrcení z nedbalosti podle § 143 trestního zákoníku. V daném případě totiž nejde o tzv. *dolus generalis*, takže se nejedná o dokonáný trestný čin vraždy podle § 140 trestního zákoníku.⁷⁸

O nestejnorodý souběh trestných činů (vícečinný) se tak bude jednat například, pokud pachatel spáchá krádež dle § 205 odst. 1 písm. d TrZ, poté spáchá loupež dle § 173 odst. 1 TrZ a poté spáchá těžké ublížení na zdraví dle § 145 odst. 3. O souběh nestejnorodý půjde jen, pokud spáchá pachatel všechny tyto trestné činy před tím, než dojde k vyhlášení prvního odsuzujícího rozsudku za některý z nich.

U souběhu vícečinného různorodého je nutno dávat pozor při rozlišování od trestného činu hromadného, jehož subjektivním znakem je ale jednotný záměr pachatele, který se u vícečinného souběhu různorodého nevyskytuje, a tím se odlišují.⁷⁹

„I tento případ souběhu v sobě skrývá nebezpečí určité záměny, a sice s hromadným trestným činem. Ten vychází z dílčích útoků subsumovatelných pod různá ustanovení trestního zákoníku. Odlišení hromadného deliktu od souběhu vícečinného nestejnorodého pak vychází ze stejné logiky jako odlišení pokračování od souběhu vícečinného stejnorodého. Rozhodující bude opět subjektivní stránka hromadného deliktu, která spočívá rovněž v jednotném záměru pachatele, to na rozdíl od souběhu vícečinného nestejnorodého.“⁸⁰

78 Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 7. 12. 1988, sp. zn. 1 To 34/88.

79 KRATOCHVÍL, Vladimír. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné: obecná část*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, xxxvii, 797 s. Právnícké učebnice (C.H. Beck). ISBN 9788074000423. Str. 340.

80 KRATOCHVÍL, Vladimír. *Trestní právo hmotné: obecná část*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, xl, 921 s. Právnícké učebnice (C.H. Beck). ISBN 9788071790822. Str. 395.

6. Souběh zdánlivý

6.1 Vyloučení souběhu

Rozlišit souběh od jednoho trestného činu, není v praxi vždy jednoduché, jak jsem uvedla v kapitole č. 4 pojednávající o skutku. Existují případy, které se na první pohled jeví jako souběh trestných činů, ale teorie u nich souběh vylučuje.

Od konkurence pravé musíme odlišovat případy, kdy se konkurence (souběh) skutečná pouze zdá, tedy situace, které podle trestního práva není souběhem trestných činů a označuje se jako souběh zdánlivý (konkurence zdánlivá), jelikož existuje některý z důvodů skutečný souběh vylučující. Souběh skutečný je pluralitní forma trestné činnosti, zatímco souběh zdánlivý je singulární trestná činnost téhož jednoho pachatele.

Přestože zdánlivý souběh vykazuje znaky dvou nebo více skutkových podstat trestných činů, ke správnému vystižení závažnosti a škodlivosti činu pro společnost však postačí, pokud je k právní kvalifikaci použito jen jedno z ustanovení TrZ. Pokud je souběh trestných činů vyloučen, není možné uložit trest úhrnný ani trest souhrnný.

V. Kratochvíl konkurenci zdánlivou definuje následovně: „*Souběh trestných činů zdánlivý je jen singulární trestnou činností téhož pachatele, posuzujeme-li alespoň dva jako souběh se jevící jeho delikty, neboť jeho činnost vzhledem k okolnostem skutečný souběh vylučujícím nelze za souběh skutečný považovat. Tyto okolnosti mohou skutečný souběh také jen redukovat, tzn., že skutečný souběh zůstává, ale v menším rozsahu sbíhající se trestné činnosti, než se původně jevílo.*“⁸¹ Správné posouzení toho, zda se jedná o zdánlivý nebo skutečný souběh má významné důsledky pro právní kvalifikaci a z hlediska ukládání trestů pachateli, protože zabraňuje nesprávnému právnímu posouzení různých forem trestných činů, které se napoprvé mohou zdát jako souběh trestných činů, i když podle trestního práva se o souběh nejedná. „*Neboť při skutečném souběhu trestných činů se uplatňuje zvláštní právní režim posuzování z hlediska viny a zejména trestu, který je jiný než v případě posuzování jediného trestného činu z pohledu viny a trestu.*“⁸²

Co se týče postupu posouzení, zda v určitém případě půjde o souběh, nejprve se posuzuje, zda jde o trestnou činnost pachatele spočívající ve více skutcích či pouze v jednom, složeném z více dílčích útoků, což by souběh pravý vylučovalo, protože by se jednalo o jeden

81 KRATOCHVÍL, Vladimír. *Trestní právo hmotné: obecná část*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, xl, 921 s. Právnícké učebnice (C.H. Beck). ISBN 9788071790822. Str. 397.

82 KRATOCHVÍL, Vladimír. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné: obecná část*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, xxxvii, 797 s. Právnícké učebnice (C.H. Beck). ISBN 9788074000423. Str. 341-342.

trestný čin. Zde by se jednalo o důvody obecné, které vylučují souběh pravý – tedy hromadný, trvající a pokračující trestný čin a také čin opilství (§ 360 odst. 1 TrZ). Dále se skutky subsumují pod všechna zákonná ustanovení TrZ přicházející v úvahu a dále musíme zkoumat, zda neexistují speciální důvody, který by souběh pravý vylučovaly. „*Po obecném vyloučení souběhu zbylou všezahrnující právní kvalifikací je zapotřebí přehodit síť speciálních důvodů, kterou by měl projít jen skutečný souběh. Vše ostatní, tedy co se jako souběh pouze zdá, by měl zadržet relativně hustý výplet právě speciálních důvodů vylučujících skutečný souběh. Obecné a speciální důvody vylučují jak souběh jednočinný, tak i vícečinný, včetně jejich kombinovaných forem.*“⁸³

Důvody vylučující souběh mohou být tedy obecné a speciální, kdy se jedná o poměr speciality, poměr subsidiarity a faktickou konzumpci.

Obecnými i speciálními důvody je vyloučen jak jednočinný souběh, tak souběh vícečinný, a to ve všech formách, tedy stejnorodý i různorodý.⁸⁴

6.1.1 Vyloučení jednočinného souběhu

Skutek má být posouzen, kvalifikován podle všech zákonných ustanovení, která se na něj vztahují. „*Jednočinný souběh však může být v některých případech vyloučen. Pak se jedná o souběh zdánlivý, kdy skutek má sice znaky dvou trestných činů, ale ke správnému vystižení jeho závažnosti postačí skutek postihnout podle jednoho z obou ustanovení o trestném činu.*“⁸⁵ Základním smyslem jednočinného souběhu trestných činů je vystihnout povahu a stupeň nebezpečnosti. K vyloučení jednočinného souběhu může dojít na základě obecných i speciálních důvodů.

Mezi obecné důvody patří pokračující trestné činy, hromadné trestné činy, trestné činy trvající a trestný čin opilství (§ 360 odst. 1 TrZ) a mezi speciální důvody řadíme poměr speciality, poměr subsidiarity a faktickou konzumpci.

Prvním obecným důvodem, který vylučuje jednočinný souběh trestných činů, je trestný čin opilství (§ 360 odst. 1 TrZ). Trestný čin opilství má zvláštní konstrukci – pokud se pachatel dopustí i různých trestných činů, které by se, pokud by byl příčetný, posuzovaly jako

⁸³ KRATOCHVÍL, Vladimír. *Trestní právo hmotné: obecná část*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, xl, 921 s. Právnícké učebnice (C.H. Beck). ISBN 9788071790822. Str. 398.

⁸⁴ KRATOCHVÍL, Vladimír. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné: obecná část*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, xxxvii, 797 s. Právnícké učebnice (C.H. Beck). ISBN 9788074000423. Str. 342-343.

⁸⁵ NOVOTNÝ, František a Josef SOUČEK. *Trestní právo hmotné*. 3. rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, 393 s. ISBN 9788073802912. Str. 225.

souběh, v tomto případě se na tyto činy hledí jako na jedno souvislé jednání - jeden skutek, a souběh je tedy vyloučen.

Dalšími obecnými důvody, vylučujícími jednočinný souběh jsou trestné činy pokračující, trvající a hromadné, kdy se pachatel těmito činy dopouští skutku jednoho, protože všechny dílčí útoky naplní znaky pouze jedné skutkové podstaty. Jedná se o singulární trestnou činnost, a tak je souběh vyloučen.

Co se týče speciálních důvodů je *„jednočinný souběh vyloučen v důsledku povahy konkurujících si skutkových podstat, resp. povahy zbíhajících se právních kvalifikací na totéž skutku de iure, zaměřených vůči témuž chráněnému objektu.“*⁸⁶ Uvedme si nyní bližší informace k jednotlivým speciálním důvodům.

a) Poměr speciality – znaky, které má skutková podstata v základní skutkové podstatě jsou ve speciální skutkové podstatě konkretizovány a mnohdy jsou přidány další prvky. Jedná se o ty případy, kdy jsou porušena ustanovení určená k ochraně týchž individuálních zájmů. Pokud lze čin zařadit pod speciální ustanovení, které má užší rozsah, vylučuje to použití obecného ustanovení, a to i když je mírnější (např. TČ loupeže dle § 173 vylučuje podřazení pod TČ vydírání dle § 175). Tím je tedy vyloučen i souběh jednočinný. *„Je však nutné, aby speciální ustanovení obsahovalo všechny znaky skutkové podstaty obecnějšího základního ustanovení. Takové ustanovení pak lépe vystihuje zvláštní povahu a závažnost trestných činů. Trestný čin se posuzuje podle ustanovení, které je speciální v poměru k širšímu, ať je přísnější či mírnější.“*⁸⁷ *„V poměru speciality může být objekt trestného činu nebo některý znak objektivní stránky trestného činu anebo jiné znaky skutkové podstaty trestného činu.“*⁸⁸ Poměr speciality má také rysy podpůrnosti a primárnosti, neboť důsledky poměru speciality a subsidiarity jsou stejné, subsidiarita tedy specialitu spíše doplňuje.⁸⁹ V poměru speciality jsou:

- skutkové podstaty kvalifikované a privilegované ve vztahu k základním skutkovým podstatám (např. vražda novorozeného dítěte matkou k vraždě),

⁸⁶ KRATOCHVÍL, Vladimír. *Trestní právo hmotné: obecná část*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, xl, 921 s. Právnícké učebnice (C.H. Beck). ISBN 9788071790822. Str. 399.

⁸⁷ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, xxii, 1898 s. Velké komentáře. ISBN 9788074004650. Str. 131-132.

⁸⁸ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 4. vyd. Praha: Leges, 2014, 976 s. Student (Leges). ISBN 9788075020444. str. 330.

⁸⁹ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 10. 5. 2000, sp. zn. 8 To 45/2000.

- složené skutkové podstaty vůči skutkovým podstatám, které můžeme považovat za jejich součásti (loupež ve vztahu k vydírání i ke krádeži), přitom je třeba, aby základní skutkové podstaty byly ve složené skutkové podstatě obsaženy všemi svými znaky.
- předčasně dokonané trestné činy ve vztahu k ustanovením o přípravě a pokusu.

b) Poměr subsidiarity - jedná se o poměr skutkových podstat trestných činů k ochraně stejných individuálních objektů, kdy účelem jednoho z nich je doplnit ochranu zájmů chráněných trestním zákonem i proti útokům méně závažným.⁹⁰

Subsidiární ustanovení použijeme, pokud trestný čin není trestný dle primárního ustanovení. Účelem subsidiárního ustanovení je tedy pouze podpůrně doplnit ochranu, kterou poskytuje ustanovení primární. Poměr speciality skutkových podstat nese podobné rysy jako poměr subsidiarity, rysy primárnosti a subsidiarity má ovšem i výše popsaná specialita. To ovšem prostou subsidiaritu, tj. bez rysů speciality, jako samostatný důvod vylučující souběh nediskvalifikuje. Subsidiarita prostá doplňuje specialitu všude tam, kde chybí právě i poměr speciality.⁹¹ V poměru subsidiarity jsou:

- vývojová stádia vzdálenější dokonání ke stádiím bližším dokonání činu, např. pokud se pachatel dopustí trestného činu loupeže, dopustí se také pokusu a přípravy tohoto činu, ale postižen bude jen pro čin dokonáný, jelikož ten pokus i přípravu tzv. pohlítí.
- ohrožovací trestné činy k činům poruchovým, např. ohrožení pohlavní nemocí ve vztahu k ublížení na zdraví. Je-li však ohrožení většího rozsahu než porucha, posuzuje se takový skutek jako jednočinný souběh⁹², např. ohrožení, které způsobil podnapilý řidič tím, že řídil motorové vozidlo, je nesporně širší, než smrt způsobená poškozenému. Důsledky poměru speciality a subsidiarity jsou stejné. V obou případech se užije toho ustanovení, u něhož obsah pojmu je širší a rozsah pojmu užší, tedy ustanovení, jež lépe vystihuje daný případ i nebezpečnost činu pro společnost a jímž druhé ustanovení (obecné resp. podpůrné) je konzumováno.
- méně závažné formy účastenství k závažnějším formám - pomoc, návod, organizátorství, pachatelství, resp. spolupachatelství-např. jestliže pachatel navede jiného k vraždě, kterou sám pak spáchá, je trestný jako pachatel jen pro vraždu, podobně jestliže někdo opatřuje jinému prostředky k vloupání, kterého se však později

⁹⁰ NOVOTNÝ, František a Josef SOUČEK. *Trestní právo hmotné*. 3. rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, 393 s. ISBN 9788073802912. Str. 227.

⁹¹ KRATOCHVÍL, Vladimír. *Trestní právo hmotné: obecná část*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, xl, 921 s. Právnícké učebnice (C.H. Beck). ISBN 9788071790822. Str. 401.

⁹² ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, xxii, 1898 s. Velké komentáře. ISBN 9788074004650. Str. 132.

účastní jako spolupachatel, je trestný jen za spolupachatelství ke krádeži vloupáním apod. Například návod k vraždě, jakožto méně závažná forma trestné součinnosti, je subsidiární k zorganizování vraždy. Pachateli se tudíž přičte pouze organizátorství.

c) Faktická konzumpce vylučuje jednočinný souběh, pokud je jeden trestný čin jen málo významným prostředkem ve srovnání se základním trestným činem nebo vedlejší, málo významný produkt základního trestného činu.

Vyloučení jednočinného souběhu z důvodu faktické konzumpce je dle rozhodnutí Nejvyššího soudu možné jen tehdy, pokud jeden trestný čin je prostředkem nebo vedlejším produktem relativně malého významu ve srovnání se základním trestným činem. Pokud je škoda relativně malého významu v poměru ke škodě způsobené základním trestným činem, je tedy skutečný souběh vyloučen. V případě splnění předpokladů faktické konzumpce nemůže soud zprostit pachatele obžaloby pro konzumovaný trestný čin. Soud musí v odůvodnění rozsudku vysvětlit, z jakého důvodu skutek kvalifikuje jako základní trestný čin, ve kterém se konzumuje další trestný čin.⁹³Faktická konzumpce se posuzuje případ od případu.

Předpoklady faktické konzumpce jsou vytvořeny faktickým průběhem činu a nevyplývají z poměru skutkových podstat trestných činů nebo jejich trestních sankcí. O takový případ se například jedná, když pachatel rozbije dveře při vloupání nebo když při vraždě poškodí oběti šaty. Pachatel bude souzen jen pro trestný čin vraždy a nikoli též pro trestný čin poškozování cizí věci.

V teorii se rozlišuje ještě další typ vyloučení jednočinného souběhu, a to konzumpce předpokládaná zákonem, která se od faktické konzumpce liší tím, že existuje vztah mezi dvěma ustanoveními, kdy jedno určité ustanovení předpokládá, že zároveň budou dány znaky nějakého dalšího, méně závažného trestného činu (např. neposkytnutí pomoci po úmyslném způsobení těžké újmy na zdraví).

Klasickým příkladem této situace bývá trestný čin těžkého ublížení na zdraví dle § 145 TrZ a neposkytnutí pomoci dle § 150 TrZ, kdy zákon počítá s tím, že pokud někdo někomu způsobí těžké ublížení na zdraví, nebude mu poskytovat pomoc ve smyslu § 150 TrZ.

⁹³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 20. 1. 1977, sp. zn. 5 Tz 47/76.

Nyní si uveďme zajímavý případ⁹⁴, týkající se vyloučení jednočinného souběhu.

- Před několika lety prováděla skupina pachatelů krádeže vloupáním do obydlí movitých občanů a věci, které ukradla – šperky a drahé starožitnosti – dále prodávala. Hlavní organizátor měl v oblibě právě starožitnosti, které skupoval legálně, až na jednu výjimku – velmi cenný obraz z 19. století, který si po jedné z krádeží ponechal a vystavil nad krbem ve své vile. Jednoho dne ho navštívil jeden z jeho kumpánů s informací, že prchá před zadržením a jde ho varovat, protože ví, že má u sebe obraz, který by ho mohl usvědčit. Pachatel poté cenný obraz sundal a hodil i s rámem do krbu. Po příchodu PČR byl obraz již zcela shořelý, rám shořel téměř celý, ale vyšetřovatel ho dle fotografií, které poskytli okradení majitelé, byl schopen identifikovat. Otázkou byla následná právní kvalifikace trestného činu. Je nutné upozornit, že obraz nepožíval speciální ochrany – nejednalo se o zvláště chráněnou kulturní památku. Někteří právníci byli toho názoru, že v daném případě se jednalo o krádež v souběhu s poškozením cizí věci dle § 228 TrZ. Podíváme-li se na institut krádeže dle § 205 TrZ, zákon říká *“Kdo si přisvojí cizí věc tím, že se jí zmocní...“*. Pokud jde o další ustanovení § 205 odst. 1, sub. a), b), c), d), e), bude se v našem případě zřejmě jednat o krádež podle § 205 odst. 1 a odst. 4, jelikož pachatel byl členem organizované skupiny. Objektem trestného činu je vlastnictví – viz. *„Kdo si přisvojí cizí věc tím, že se jí zmocní“*. Z této formulace je zřejmé, že pachatel se věci zmocní v úmyslu nakládat s ní jako vlastník. Tím, že pachatel obraz zničil, nedošlo k naplnění další skutkové podstaty, a to ani v jednočinném souběhu, ani ve vícečinném, protože v § 228 se uvádí *“Kdo zničí, poškodí nebo učiní neupotřebitelnou cizí věc, a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou...“* To je již obsaženo v pojmu *“Kdo si přisvojí cizí věc tím, že se jí zmocní“*. Zloděj není povinen se o věc nějak speciálně starat, ani ji prodat nebo jinak používat. Tím, že s věcí nakládá jako vlastník, může i věc zničit. Pokud by věc zničil hned po krádeži, nejspíše by se ani neuvažovalo o možném souběhu s § 228 TrZ. Tím, že pachatel věc zničil až několik let poté, co se jí zmocnil, není naplněna ani jednočinným ani vícečinným souběhem ještě skutková podstata poškození cizí věci podle § 228 TrZ. Pachatel byl odsouzen pouze za krádež podle § 205 odst. 1, písm. b) a odst. 4, písm. a). Jednočinný souběh je vyloučen tam, kde je širší pojetí objektu, než se na první pohled zdá.

⁹⁴ z diskuze s kriminalistou, vrchním radou M.B. ze dne 07 .01. 2015

- **Druhým případem** je otázka souběhu pohlavního zneužití, respektive znásilnění s trestným činem ohrožování výchovy dítěte. Jak podle § 185, tak podle § 187 je hmotným předmětem útoku, resp. obětí trestného činu, osoba mladší patnácti let, ale mohlo by dojít i k případu, že dojde ke znásilnění osoby mladší osmnácti let. Přesto se objevuje názor, že pokud jde o ohrožení výchovy dítěte podle § 201 TrZ (kdy dítětem je myšlena i osoba mladší osmnácti let dle Úmluvy o právech dítěte⁹⁵), půjde o souběh se znásilněním, resp. s pohlavním zneužitím. Uvádí se to jako případ jednočinného souběhu. Praxe se ve velké většině tohoto názoru drží a postihuje takového pachatele v rámci jednočinného souběhu. Je otázkou, zda se na uvedené nedá nahlížet jiným způsobem. Objektem znásilnění podle § 185 odst. 1, odst. 2. a odst. 3, resp. pohlavního zneužití podle § 187 je nejen tělesná integrita napadené oběti (bez rozdílu pohlaví), zároveň se v souvislosti s dětmi mluví o tom, že jde také o ohrožování, resp. porušování jejich mravního vývoje, protože je určitým způsobem ohrožena mravnost obecně. Čili jsou tady objekty dva. V § 201, ohrožování výchovy dítěte se uvádí, že *“Kdo byt’ i z nedbalosti ohrozí rozumový, citový nebo mravní vývoj dítěte tím, že ...“* Objektem trestného činu ohrožování výchovy dítěte je tedy především mravní, citový a rozumový vývoj, který je ale také chráněn tím, že je též objektem výše uvedených činů znásilnění a pohlavního zneužití. Dle našeho názoru je otázkou, zda by nebylo vhodné uvažovat o tom, že u trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, s ohledem na to, jak obecně jsou formulovány a jaké jsou sankce trestů odnětí svobody, by mohla být ochrana tohoto objektu dostatečná již tím, že pachatel bude postižen pro tzv. sexuální delikt.

6.1.2 Vyloučení vícečinného souběhu

Důvody vylučující souběh vícečinný je možné také rozdělit na důvody obecné a speciální. Mezi obecné důvody řadíme, jako u vyloučení jednočinného souběhu, trestné činy hromadné, trestné činy trvající a pokračování v trestném činu a trestný čin opilství. Z pohledu právní kvalifikace o souběh jít nemůže, půjde totiž o jeden a týž trestný čin.

Všechny tyto trestné činy vylučují vícečinný souběh jednotlivých aktů, neboť jejich spojujícím znakem je posouzení těchto činů jako jediný skutek a jediný trestný čin. Pro trestné činy hromadné i trvající platí to samé jako u pokračování trestného činu, tedy že po

⁹⁵ dostupné z: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-o-pravech-ditete.pdf>

doručení obvinění za spáchání daného trestného činu se jednání pachatele posuzuje jako nový skutek a tyto skutky se pak trestají podle zásad trestání mnohosti trestných činů. Speciálním důvodem vyloučení vícečinného souběhu je faktická konzumpce.

- ***Trestné činy hromadné***

U trestného činu hromadného je podmínkou, která zakládá trestní odpovědnost, mnohost útoků. Pachatel musí spáchat více dílčích útoků, jejichž souvislost je dána jednotným záměrem. Mnohost útoků je přímo znakem skutkové podstaty a jedná se o mnohost v počtu jednání, ne v počtu předmětu útoku. Útoky jsou mimo jednotného záměru spojeny také blízkou časovou souvislostí a předmětem útoku.⁹⁶ Takovým trestným činem je např. nedovolené ozbrojování dle § 279 odst. 3 písm. b) TrZ. K naplnění skutkové podstaty tohoto trestného činu nestačí pouze jeden případ vyrobení zbraně. U trestného činu přisvojení pravomoci úřadu dle § 328 odst. 1 TrZ, kde je nutnou podmínkou neoprávněné vykonávání úkonů, které jsou vyhrazeny veřejné moci či samosprávě, trestní odpovědnost také nezakládá pouze jeden takový úkon. Dílčí útoky trestného činu hromadného není možné posuzovat jako souběh, i kdyby byly spáchány v době do vyhlášení odsuzujícího rozsudku za některý z nich.

- ***Trestné činy trvajících***

Trvajících trestný čin spočívá v tom, že pachatel vyvolá určitý protiprávní stav a tento stav pak udržuje anebo pouze udržuje protiprávní stav. Podstatným rysem trvajících trestného činu je, že se zde postihuje právě ono udržování protiprávního stavu. Škodlivost trvajících jednání se zásadně buď nemění, nebo se ještě zvyšuje, kdežto u ostatních trestných činů je nejškodlivější samotné vyvolání protiprávního stavu.⁹⁷ Tento trestný čin se posuzuje jako jediný jednání bez ohledu na délku trvání. I pokud by doba byla sebekratší, bude se stále jednat o trvajících delikt.⁹⁸ Příkladem je trestný čin omezování osobní svobody dle § 171 TrZ nebo zbavení osobní svobody dle § 170 TrZ.

- ***Pokračování v trestném činu***

V případě pokračování v trestném činu se bude jednat o jediný skutek, protože všechny jeho dílčí útoky tvoří jedno jednání, které má jeden následek. Pokračování v trestném

96 ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář. 7.*, dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, xxii, 1898 s. Velké komentáře. ISBN 9788074004650. Str. 128.

97 ŠÁMAL, Pavel. *Trestní právo hmotné. 7.*, přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 1040 s. ISBN 9788074786167. Str. 131.

98 ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář. 7.*, dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, xxii, 1898 s. Velké komentáře. ISBN 9788074004650. Str. 127.

činu se od vícečinného souběhu stejnorodého liší tím, že dílčí útoky, z nichž každý naplňuje znaky toho stejného trestného činu, jsou po subjektivní stránce spojené jediným a společným záměrem, z něhož je zřejmé, že pachatel už od začátku zamýšlel alespoň v nejhrubších obrysech i další útoky a že po objektivní stránce se tyto dílčí útoky zdají jako postupné realizování tohoto jediného záměru.⁹⁹

Například pokračující zpronevěra podle § 206 odst. 1 TrZ, spáchaná několika dílčími útoky je pouze jediným trestným činem podle § 116 TrZ. Od toho je třeba odlišit případ, kdy se jediným skutkem sbíhají pokračující trestný čin a trestný čin hromadný, takže zde skutečný souběh existuje. Jde například o situaci, kdy pachatel pokračujícími krádežemi hromadí střelivo, takže se bude jednat o souběh pokračování v trestném činu krádeže podle § 205 odst. 1 písm. a, § 116 TrZ a trestného činu hromadného nedovoleného ozbrojování podle § 279 odst. 1. Trz. Takto není vyloučen jak jednočinný, tak vícečinný souběh několika pokračujících trestných činů nebo trestných činů hromadných.

Trestný čin může být proveden v krátkém časovém období nebo může trvat delší dobu. Dobou spáchání trestného činu rozumíme časové období, ve kterém byl trestný čin spáchán.¹⁰⁰ Takovým případem je právě pokračování v trestném činu, které je přímo definované v trestním zákoníku v ustanovení § 116: „*jednání, jehož jednotlivé dílčí útoky vedené jednotným záměrem naplňují, byť i v souhrnu, skutkovou podstatu stejného trestného činu, jsou spojeny stejným nebo podobným způsobem provedení a blízkou souvislostí časovou a souvislostí v předmětu útoku*“.

Nesmíme si plést pokračování s opakováním trestného činu. Při pokračování se jedná o jeden trestný čin a jeden skutek, zatímco při opakování půjde o více trestných činů či skutků. Pokračování je charakterizováno čtyřmi znaky, k jejichž naplnění musí současně dojít¹⁰¹:

- ✓ útoky musí naplňovat skutkovou podstatu stejného trestného činu nebo ji musí naplnit ve svém souhrnu. Nejvyšší soud v jednom rozhodnutí potvrdil kritérium názvu trestného činu jako skutečnost, podle které je zachována stejná skutková podstata trestného činu.¹⁰²

99 Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 7. 12. 1971, sp. zn. 2 Tzf 3/71.

100 JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 4. vyd. Praha: Leges, 2014, 976 s. Student (Leges). ISBN 9788075020444. Str. 134.

101 JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 4. vyd. Praha: Leges, 2014, 976 s. Student (Leges). ISBN 9788075020444. Str. 135 - 137

102 KUČERA, Petr. *Znaky pokračujícího trestného činu v judikatuře českých soudů*, Časopis pro právní vědu a praxi, 2006, č. 2, Str. 164.

- ✓ útoky musí být vedeny jednotným záměrem (pachatel už od počátků zamýšlí alespoň v hrubých rysech pokračovat v trestné činnosti, neboť jediný čin musí být nesen jedinou vůlí).
- ✓ dílčí útoky musí být provedeny stejným nebo podobným způsobem. Nejvyšší soud v jednom rozhodnutí shledal podobný způsob provedení, když pachatel v rámci své podnikatelské činnosti způsobil různým osobám škodu tím, že někdy odebíral zboží, které nezaplátil a jindy vybíral zálohy na zboží, které nedodal.¹⁰³
- ✓ mezi jednotlivými dílčími útoky musí být časová souvislost a musí mít souvislost v předmětu útoku (maximální doba časové souvislosti není stanovena, proto se musí vycházet z konkrétních případů). V úvahu se musí brát zřetel i na čas potřebný k přípravě dalšího útoku. Obecně uznávaná hranice je do tří měsíců, ale není vyloučeno ani delší období. U některých trestných činů není nutné porušit či ohrozit týž individualizovaný objekt, např. u krádeže nemusí jít o majetek téže osoby, naopak u útoků na život, zdraví či svobodu půjde zpravidla o tutéž osobu.¹⁰⁴

- ***Faktická konzumpce***

Faktická konzumpce je speciálním důvodem vyloučení skutečného souběhu nejen v případě jednočinného, ale také v případě vícečinného souběhu. Škodlivější skutek konzumuje skutek pro společnost méně škodlivý, který je předstupněm závažnějšího trestného činu. Pachateli pak lze přičíst jen závažnější skutek. Faktická konzumpce tak vylučuje vícečinný souběh mezi obecnými formami trestné součinnosti, kdy forma závažnější zpravidla konzumuje formu méně závažnou coby formu subsidiární a dále mezi vývojovými stádii trestného činu, kdy dřívější stádium je konzumováno pozdějším.¹⁰⁵

Pokud například pachatel násilím donutí oběť k pohlavnímu styku a přitom poškodí oblečení oběti, bude odsouzen jen pro trestný čin znásilnění podle § 185 trestního zákoníku, neboť souběh s trestným činem poškození cizí věci podle § 228 trestního zákoníku bude vyloučen z důvodu faktické konzumpce. Protože k vyjádření společenské škodlivosti stačí,

¹⁰³ KUČERA, Petr. *Znaky pokračujícího trestného činu v judikatuře českých soudů*, Časopis pro právní vědu a praxi, 2006, č. 2, Str. 165

¹⁰⁴ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní právo hmotné*. 7., přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 1040 s. ISBN 9788074786167. Str. 129.

¹⁰⁵ KRATOCHVÍL, Vladimír. *Trestní právo hmotné: obecná část*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, xl, 921 s. Právnícké učebnice (C.H. Beck). ISBN 9788071790822. Str. 404

pokud bude pachatel potrestán jen za trestný čin znásilnění podle § 185 TrZ. Každé poškození cizí věci nemusí však být konzumováno v souvislosti s trestným činem znásilnění.

7. Účinky souběhu trestných činů

Účinky souběhu nalezneme jak v právu hmotném, tak v procesním. Účinky hmotněprávní souvisí s ukládáním trestu za činy spáchané v souběhu (ukládání úhrnného nebo souhrnného trestu podle § 43 TrZ) a dále s jejich promlčením, s vyloučením konkurence jednočinné podle dřívějšího a nového zákona, což ale neplatí pro souběh vícečinný, jak jsem uváděla již v kapitole 5. Mezi procesněprávní účinky řadíme obžalovací zásadu podle § 220 TŘ a ustanovení o společném řízení podle § 20 odst. 1 Tř.¹⁰⁶

*Hmotně právní význam souběhu*¹⁰⁷:

- ✓ Podle § 39 odst. 1, 2 TrZ se povaha a závažnost každého trestného činu posuzuje samostatně.
- ✓ Vývojová stádia a formy účastenství mohou být u každého trestného činu různé (§ 20 TrZ – příprava, § 21 TrZ – pokus), formy účastenství podle § 24 TrZ mohou být také různé.
- ✓ Pachatel je trestně odpovědný zásadně za všechny sbíhající se trestné činy.
- ✓ Podle § 33 TrZ se také zánik odpovědnosti u každého trestného činu posuzuje samostatně.
- ✓ Jednotný trest – Při souběhu se ukládá trest úhrnný dle § 43 odst. 1 TrZ nebo souhrnný trest dle § 43 odst. 2 TrZ, neukládá se trest jednotlivě za každý spáchaný trestný čin. - Souhrnný trest je ukládán za souběh vícečinný, kdy u vícečinného souběhu je možné uložit trest dle dřívějšího i pozdějšího zákona.¹⁰⁸
- ✓ Souběh je možný pouze s trestnými činy, nikoliv s přestupky, které jsou k nim dle § 2 odst. 1 přestupkového zákona v poměru subsidiarity za předpokladu, že chrání stejný - okruh zájmů¹⁰⁹.
- ✓ V souběhu jednočinném se mohou sbíhat trestné činy s různou formou zavinění.
- ✓ V některých ustanoveních trestního zákoníku je souběh přímo součástí skutkové podstaty trestného činu a je tak podmínkou pro trestní odpovědnost. Např. obecné ohrožení dle § 272 odst. 2 písm. b) – pachatel spáchal trestný čin „opětovně v

¹⁰⁶ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd.* V Praze: C.H. Beck, 2013, xxii, 1898 s. Velké komentáře. ISBN 9788074004650. Str. 133.

¹⁰⁷ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 4. vyd.* Praha: Leges, 2014, 976 s. Student (Leges). ISBN 9788075020444. Str. 133

¹⁰⁸ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd.* V Praze: C.H. Beck, 2013, xxii, 1898 s. Velké komentáře. ISBN 9788074004650. Str. 133.

¹⁰⁹ § 2 odst. 1 z.č. 200/1990 Sb., Zákon České národní rady o přestupcích.

krátké době“ nebo svádění k pohlavnímu styku dle § 202 odst. 2 písm. d) – pachatel „spáchal takový čin opětovně“, ohrožování výchovy dítěte dle § 201 odst. 3 písm. c – „spáchá-li takový čin opětovně“. Bez souběhu by nebyla naplněna příslušná skutková podstata trestného činu.

- ✓ Souběh jako obecná přitěžující okolnost dle § 42 písm. n TrZ– pachatel „spáchal více trestných činů“.
- ✓ Podle § 34 odst. 2 TrZ začíná běžet promlčecí doba u trestných činů, u nichž je účinek znakem skutkové podstaty od okamžiku, kdy tento účinek nastal a u ostatních trestných činů začíná promlčecí doba běžet od ukončení jednání. Co se týče činů spáchaných v souběhu, promlčecí doba začíná běžet od okamžiku, kdy došlo k dokonání jednotlivých činů – u každého sbíhajícího se činu samostatně. To platí jak pro souběh jednočinný, tak vícečinný. K přerušení běhu promlčecí doby dochází, pokud pachatel spáchá v promlčecí době nový trestný čin, na který trestní zákon stanoví trest stejný nebo přísnější.¹¹⁰ Jde o situaci, kdy se pachatel například dopustí trestného činu krádeže podle § 205 odst. 1 písm. a TrZ, za což mu poběží promlčecí doba tříletá, v níž spáchá novou kvalifikovanou krádež podle § 205 odst. 1, 3 TrZ, takže se v tomto případě pachateli přeruší běh promlčecí doby první krádeže a začne běžet nová tříletá promlčení doba společně s desetiletou promlčecí dobou za druhou kvalifikovanou krádež. Jestliže by však tento pachatel spáchal tyto krádeže v opačném pořadí, desetiletá promlčecí doba za první kvalifikovanou krádež se nepřeruší a poběží dále a vedle ní poběží tříletá promlčecí doba za druhou krádež, která její běh neovlivní.¹¹¹

Procesně právní význam souběhu:

- ✓ O trestných činech spáchaných v souběhu se má konat dle § 20 odst. 1 Tř společné řízení a vyhláší se společný rozsudek. Společné řízení se může konat, pokud je dána subjektivní souvislost – souvislost v osobě, objektivní souvislost – souvislost ve věci či v kombinaci obou těchto souvislostí- například pokud je v jedné věci stíháno více spoluobviněných, kteří se jako spolupachatelé dopustili více trestných činů v souběhu vícečinném. Ovšem u souběhu vícečinného může být některý skutek ze společného řízení vyloučen a řízení o něm se pak koná samostatně. Ve

¹¹⁰ § 34 odst. 4 písm. b, z. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹¹¹ NOVOTNÝ, František a Josef SOUČEK. *Trestní právo hmotné*. 3. rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, 393 s. ISBN 9788073802912. Str. 229-230.

společném řízení je důležité hledisko rychlosti a hospodárnosti řízení. Co se týče souběhu jednočinného a pokračování v trestném činu, jelikož se jedná o jeden skutek, trestní řízení bude jediné. Předností společného řízení je při souvislosti objektivní lepší možnost všestranněji věc objasnit, při souvislosti subjektivní posoudit souhrn trestné činnosti jednoho pachatele a uložit odpovídající úhrnný nebo souhrnný trest.

- ✓ Podle § 220 odst. 1 Tř může soud rozhodnout jen o skutku, který byl předmětem obžaloby, právním posouzením skutku ale vázán dle § 220 odst. 3 Tř není. Obžaloba může být podána jen pro skutek, pro nějž bylo trestní stíhání zahájeno.¹¹² Skutek, o kterém soud rozhoduje, musí být totožný se skutkem, který je v obžalobě a v usnesení o zahájení trestního stíhání uveden. Rozlišování vícečinného a jednočinného souběhu má význam i pro rozsah právní moci rozsudku a pro poměr rozsudku k obžalobě. Pokud by nešlo k prokázání některého ze sbíhajících se trestného činu, dojde k zastavení trestního stíhání nebo bude obžalovaný zproštěn obžaloby. Pokud soud zjistí, že se nejedná o jednočinný souběh, ale pouze o jeden čin, posoudí skutek dle právní kvalifikace, pod kterou uvedený skutek spadá a v odůvodnění rozsudku uvede, proč neuplatnil ostatní ustanovení TrZ.
- ✓ Zásada *ne bis in idem* – podle této zásady nemůže být jedinec dvakrát souzen za totéž. O skutku, o kterém již bylo pravomocně rozhodnuto, lze jednat jen výjimečně na základě mimořádných opravných prostředků (dovolání, stížnost pro porušení zákona a obnova řízení) nebo na základě ústavní stížnosti v řízení před Ústavním soudem.¹¹³ Výjimkou, která se však netýká jednočinného souběhu, ale pokračování v trestném činu, je po novele trestního zákona a trestního řádu trestní řízení a rozhodování o pokračujících trestných činech. Jde o to, že v procesně právním smyslu se skutkem rozumí též dílčí útok pokračujícího trestného činu. V případech subjektivní souvislosti je pravidlem společné řízení konané o všech útocích pokračujícího trestného činu nebo hromadného trestného činu a o všech částech trvajících trestného činu, jestliže tomu nebrání důležité důvody.
- ✓ Pro týž skutek nelze současně odsoudit a zprostit obžaloby.
- ✓ Právní moc rozhodnutí se vztahuje na skutek jako na celek.
- ✓ Promlčení trestného činu se posuzuje u každého skutku zvlášť.

¹¹² § 176 odst. 2 z.č. 141/1961, trestní řád, ve znění pozdějších předpisů.

¹¹³ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář. 7.*, dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, xxii, 1898 s. Velké komentáře. ISBN 9788074004650. Str. 133-134.

8. Ukládání trestu za souběh

Trestání souběhu trestných činů se v různých státech díky rozdílnému chápání podstaty a účelu trestu odlišuje. Jelikož je konkurence specifickým druhem trestné činnosti, žádá si také specifický přístup při jejím trestání.

Dle české právní teorie by trest za činy spáchané v souběhu měl zohlednit u jednotlivého případu jeho konkrétní zvláštnosti. Dále si také musíme uvědomit, že každé pachatelovo porušení zákona, každý jím v souběhu spáchaný trestný čin je společensky škodlivý a pachatelovo jednání je v celku nebezpečnější než kdyby se jednalo jen o jedno přestoupení zákona, čemuž musí odpovídat i vyšší trest.¹¹⁴

8.1 Zásady trestání souběhu

Jak jsem již uvedla v kapitole č. 3, pro trestání konkurence trestných činů se v historickém vývoji vykrystalizovaly tři hlavní principy neboli zásady, a to zásada kumulační, zásada absorpční a asperační. Hlavním rozdílem mezi těmito zásadami je, zda dochází k potrestání každého jednotlivého trestného činu nebo zda se trestají v souběhu.

Zásada kumulační sčítá spáchané trestné činy podle pravidla, kolik trestných činů, tolik trestů a pachatel si odpyká souhrn (součet) těchto trestů.

Zastánci této teorie argumentovali tím, že jedině tato zásada je vyjádřením hlavního principu trestního práva, tj. aby byl potrestán každý trestný čin. Nespravedlivé se jim zdálo zmírnění trestu za druhý trestný čin, jen z toho důvodu, že byl právě další trestný čin spáchán.¹¹⁵

Odpůrci této teorie poukazují na její přílišnou přísnost, tedy že její použití by vedlo k příliš tvrdým trestům (sečtením výměr bychom mohli dostat např. 60 let odnětí svobody). Nevýhodu vidím v tom, že podle této zásady trestání není možné vykonat dva tresty určitých druhů vedle sebe. Právě v případě neslučitelných trestů jako jsou trest doživotí s trestem smrti nebo trestem odnětí svobody není možné sčítací zásadu fakticky provést, proto se v praxi nevyskytuje zásada kumulace samostatně, ale převážně ve spojení s jinou zásadou.¹¹⁶ Jak uvádí J. Tolar, kumulace se může týkat trestních sazeb, deliktů nebo trestů odpovídajících

¹¹⁴ TOLAR, Jan. *Trest úhrnný a souhrnný*, 1. vydání, Praha: nakladatelství Československé akademie věd, 1963, 248 s. Str. 102-103

¹¹⁵ POLÁŠEK, Vladimír. *Ukladanie trestu pri súbehu trestných činov podľa československého trestného práva*, Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 1962, 254 s. Str 31

¹¹⁶ SOLNAŘ, Vladimír a Jaroslav FENYK. *Systém českého trestního práva*. Vyd. 1. Praha: Novatrix, 2009, 157, 502, 283 s. ISBN 9788025440339. str. 197.

konkrétní závažnosti jednotlivých deliktů.¹¹⁷ Opakem zásady kumulační je zásada absorpční, kdy trest přísnější pohltí trest mírnější. Dle této zásady se za sbíhající trestné činy ukládá společný trest, jehož horní hranice nesmí překročit horní hranici nejtěžšího z nich. „*U mírnějších trestů se svými důsledky blíží upuštění od potrestání*“.¹¹⁸

Přednost absorpční zásady z mého pohledu vidím hlavně pro pachatele, neboť ten je potrestán nejpřísnějším trestem za čin nejzávažnější a k ostatním spáchaným činům se vlastně nepřihlíží, tedy jakoby je nespáchal. Při užití absorpční zásady pak postrádá význam rozlišovat konkurenci reálnou od dalších podobných druhů trestných činů. Zdá se mi však nespravedlivé, aby byly pachateli prominuty méně závažné trestné činy jen proto, že spáchal jiný, závažnější trestný čin.

J. Tolar uvádí, že absorpční zásadu můžeme dělit na tři druhy, a to na absorpci sazeb, deliktů a trestů, kdy u všech druhů nemůže úhrnný trest překročit horní hranici trestní sazby stanovené za sbíhající se nejpřísněji trestný čin. Absorpce deliktů v praxi nachází využití v případě jednočinného souběhu trestných činů. Pachatel bude uznán vinným pouze za trestný čin nejpřísněji trestný a úhrnný trest bude uložen dle sazby odpovídající tomuto činu. Pokud se bude jednat o absorpci deliktů, nebude docházet k provedení předběžné výměry trestů odpovídajících jednotlivým trestným činům spáchaných v souběhu. U absorpce trestních sazeb bude úhrnný trest určen na základě nejpřísnější trestní sazby ze sbíhajících se trestných činů. Pokud je u této nejpřísnější trestní sazby její dolní hranice nižší než dolní hranice jiné trestní sazby za sbíhající se trestný čin, pak s principem absorpce trestních sazeb není v souladu úprava, jenž jako dolní hranici trestní sazby pro úhrnný trest označuje nejvyšší dolní hranici z daných sazeb. V případě absorpce trestů se nejprve jako mezistadium určí jednotlivé tresty za každý sbíhající se trestný čin, a pak se uloží jen trest, který odpovídá v daném případě nejzávažnějšímu sbíhajícímu se trestnému činu.¹¹⁹

Co se týče zásady asperační, jde o to, že nejpřísněji vyměřený trest se ještě dle určitého způsobu zostří. Jedná se o jakýsi kompromis mezi oběma výše uvedenými zásadami. Dle této zásady se určí základní trest jako u zásady absorpční a tento trest je následně zostřen. Po tomto zostření může být uložen trest nad hranicí sazby, která je nejpřísněji trestná. V praxi se zásada asperační může lišit základem, ke kterému se trest zvyšuje. Základ se odvíjí buďto

¹¹⁷ TOLAR, Jan. *Trest úhrnný a souhrnný*, 1. vydání, Praha: nakladatelství Československé akademie věd, 1963, 248 s. Str. 53-56

¹¹⁸ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, xxii, 1898 s. Velké komentáře. ISBN 9788074004650. Str. 499.

¹¹⁹ TOLAR, Jan. *Trest úhrnný a souhrnný*, 1. vydání, Praha: nakladatelství Československé akademie věd, 1963, 248 s. Str. 56 a násl.

od trestu, který je nejpřísnější nebo se může odvíjet ze sazby, která je u konkurujících si trestných činů nejvyšší. Konkrétní míra zostření se bude lišit případ od případu a bude záležet na závažnosti konkurujících si trestných činů.¹²⁰

8.2 Formy trestu za souběh trestných činů

Trestání konkurence trestných činů nalezneme v § 43 TrZ, kde jsou uvedeny dvě formy trestu, a to trest úhrnný a souhrnný. Rozdíl mezi nimi spočívá v procesní stránce.¹²¹

Podle § 20 odst. 1 Tř se úhrnný trest uloží jedním rozsudkem za sbíhající trestné činy, o kterých je rozhodováno ve společném řízení. Trest souhrnný se ukládá v případě, kdy se o dvou nebo více trestných činech rozhoduje postupně alespoň ve dvou samostatných řízeních. Přitom není důležité, z jakého důvodu je o nich rozhodováno ve více řízeních, může to být z důvodu, že některý z konkurujících si trestných činů vyjde najevo až po projednání ostatních sbíhajících se trestných činů nebo z důvodu vyloučení některého trestného činu ze společného projednávání.

Trest úhrnný je možno uložit za vícečinný i jednočinný souběh, za různorodý i stejnorodý. Naopak souhrnný trest může soud uložit pouze za vícečinný souběh trestných činů. O jednočinném souběhu totiž není možno rozhodovat postupně dvěma samostatnými rozsudky. Trest souhrnný i úhrnný jsou svojí povahou trestem jednotným. Pokud jde o druh a výměru těchto trestů, soud se při ukládání trestu řídí obecnými zásadami, které jsou vyjádřeny v ustanoveních §§ 39, 41, 42 TrZ.

Oproti úpravě trestání souběhu trestných činů v trestním zákoně došlo poměrně k důležité a výrazné změně v úpravě této problematiky v trestním zákoníku. Nový trestní zákoník přinesl do úpravy trestání vícečinného souběhu více trestných činů asperační prvek, který spočívá v možnosti zvýšení horní hranici trestní sazby příslušného trestného činu, z něhož se při ukládání úhrnného a souhrnného trestu vychází, o jednu třetinu.

8.2.1 Úhrnný trest

Jak jsem již uvedla, uložit trest úhrnný lze za existence dvou předpokladů – tedy ukládá se pouze při trestání souběhu a jen pokud se o těchto trestných činech koná společné řízení.

120 TOLAR, Jan. *Trest úhrnný a souhrnný*, 1. vydání, Praha: nakladatelství Československé akademie věd, 1963, 248 s. Str. 58-60
121 R 13/1968.

§ 43 odst. 1 TrZ nám říká „*Odsuzuje-li soud pachatele za dva nebo více trestných činů, uloží mu úhrnný trest podle toho ustanovení, které se vztahuje na trestný čin z nich nejpřísněji trestný, jde-li o vícečinný souběh většího počtu trestných činů, může soud pachateli uložit trest odnětí svobody v rámci trestní sazby jejich horní hranice se zvyšuje o jednu třetinu, horní hranice trestní sazby odnětí svobody však nesmí ani po tomto zvýšení převyšovat dvacet let a při ukládání výjimečného trestu odnětí svobody nad dvacet až do třiceti let nesmí převyšovat třicet let.*“¹²²

Z uvedeného vyplývá, že dochází k užití absorpční zásady, kdy dochází k absorpci trestních sazeb, takže musí být uložený některý z trestů, který je uvedený v sankci u nejpřísněji trestaného trestného činu¹²³, s možností užití asperační zásady, pokud by se jednalo o trestání vícečinné konkurence většího počtu trestných činů. Rozdíl mezi ideální a reálnou konkurencí v § 43 odst. 1 TrZ nenacházíme, trest úhrnný tak může být uložen za obě zmíněné formy konkurence. Trestání jednočinného souběhu je tedy zcela ovládáno absorpční zásadou, což znamená, že pachateli bude uložen úhrnný trest dle ustanovení vztahujícího se na nejpřísněji trestný čin, kterého se v souběhu dopustil. Tento trest do sebe pojme (absorbuje) ostatní tresty, za všechny ostatní trestné činy, kterých se pachatel v souběhu dopustil.

Na rozdíl od předchozí úpravy je možné u vícečinného souběhu většího počtu činů zvýšení horní hranice trestní sazby až o jednu třetinu.

„*Důvodem této změny je možnost lepší diferenciací trestního postihu zejména u pachatelů, kteří spáchali takové množství trestných činů ve vícečinném souběhu, že k jejich náležitému potrestání nepostačuje ani trestní sazba nejpřísněji trestného ze všech sbíhajících se trestných činů.*“¹²⁴ V zákoně ale již nenalezneme definici toho, co znamená „větší počet“ trestných činů. V. Kalvodová uvádí, že „*Lze předpokládat, že se bude jednat o nejméně tři trestné činy, což lze vyvodit z dikce § 43 odst. 1 TrZ. Z hlediska požadavku rovnosti pachatelů před zákonem je nutno stanovit tento minimální počet jednotně, což bude úkolem judikatury.*“¹²⁵ J. Jelínek soudí, že by se mělo jednat alespoň o pět trestných činů, „*neboť v takovém případě již lze zásadně konstatovat, že trestná činnost pachatele vykazuje výrazně vyšší závažnost a že je tedy nutné přistoupit k přísnějšímu postihu i přesto, že pachateli nebyla*

¹²² ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd.* V Praze: C.H. Beck, 2013, xxii, 1898 s. Velké komentáře. ISBN 9788074004650. Str. 500

¹²³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 20. 11. 1970, sp. zn. 3 Tz 116/70.

¹²⁴ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd.* V Praze: C.H. Beck, 2013, xxii, 1898 s. Velké komentáře. ISBN 9788074004650. Str. 509

¹²⁵ KALVODOVÁ, Věra. *Trestání mnohosti trestných činů v novém trestním zákoníku.* Sborník z konference Dny práva 2009. ISBN 978-80-210-4990-1

*dosud dána výstraha v podobě odsuzujícího rozsudku.*¹²⁶ Domnívám se, že je ale např. velmi závažné, pokud se pachatel dopustí např. loupeže, vraždy a znásilnění v souběhu, kdy trest by měl být vyšší než pouze takový trest za čin nejpřísněji trestný z uvedených. V tomto případě se přikláním k Šámalovu výkladu, kdy tento uvádí, že záleží na okolnostech a povaze konkurujících si trestných činů, zda jde o konkurenci různorodou nebo stejnorodou, tedy „*aby souhrn trestných činů výrazněji zvyšoval závažnost celého souběhu a aby v konkrétním případě nestačil postih pouze za nejzávažnější z nich.*“¹²⁷

Přestože by byl trest zvýšen o třetinu, nikdy nemůže dojít k překročení 20 let po zvýšení a 30 let u výjimečného trestu. Soud musí vždy uložit některý z trestů, který nalezneme v konkrétním paragrafu u nejpřísněji trestného činu. Dle § 39 odst. 1 TrZ musí soud přihlídnout ke konkrétní povaze a závažnosti spáchaného trestného činu zvlášť, jen tak může dospět k posouzení celého souhrnu konkurujících trestných činů. Posuzovat spáchané činy je nutno ve vzájemných souvislostech. Pachatelovy osobní a rodinné poměry se posuzují dohromady, přitěžující a polehčující okolnosti se posuzují u každého činu jednotlivě.

Úhrnný trest by tedy měl odpovídat závažnosti a povaze všech konkurujících si trestných činů, možnosti pachatelovy nápravy a měl by hlavně také plnit účel trestu.

Ještě považuji za nutné zmínit, jak se ze spáchaných trestných činů určuje nejpřísněji trestný čin. Nejpřísněji trestným je čin, za jehož spáchání je možno uložit výjimečný trest, pak trest s nejvyšší horní hranicí sazby, pokud mají některé trestné činy stejně vysokou horní hranici trestní sazby, přísněji trestný bude ten, který bude mít vyšší dolní hranici sazby. Pokud budou mít činy stejné jak spodní, tak horní hranice, nejpřísněji trestný bude ten čin, kde není umožněno uložit alternativní trest. Nejsložitější bude určit nejpřísněji trestný čin, pokud mají trestné činy stejné horní i spodní hranice sazeb a u všech je možno uložit alternativní trest stejně přísný. Nejpřísněji trestným činem bude ten, kde není možno uložit další alternativní tresty. Pokud při trestných činech se stejnou trestní sazbou trestu odnětí svobody zákon hrozí kromě stejných mírnějších druhů trestů i dalším alternativním druhem trestu, je přísnější ten, který nepřipouští další alternativní druh trestu, i kdyby tento další alternativní trest byl přísnější.¹²⁸

¹²⁶ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 4. vyd. Praha: Leges, 2014, 976 s. Student (Leges). ISBN 9788075020444. str. 411

¹²⁷ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, xxii, 1898 s. Velké komentáře. ISBN 9788074004650. Str. 509

¹²⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 11. 7. 1991, sp. zn. 2 Ntdf 4/91.

Nejvyšší soud dále například ve svém usnesení ze dne 18. 10. 2006 uvádí¹²⁹, že „*nepodmíněný trest odnětí svobody je vždy přísnějším trestem než trest odnětí svobody, jehož výkon byl podmíněně odložen*“.

I při trestání souběhu je možné upuštění od potrestání dle § 46-48 tr. zák., ale vzhledem k tomu, že se jedná o spáchání více trestných činů, nebude to nijak častým jevem.¹³⁰

8.2.2 Souhrnný trest

Souhrnný trest je možno uložit, pokud existuje dřívější odsuzující rozsudek, podle kterého byl pachatel uznán vinným za jiný trestný čin spáchaný v souběhu. Souhrnným trestem je možno trestat jenom trestné činy, které byly spáchány před vyhlášením prvního odsuzujícího rozsudku za některý z nich. V právní moci musí být nejenom výrok o vině, ale i o trestu.¹³¹ Jak jsem již uvedla, souhrnný trest není možné uložit za souběh jednočinný, protože by byl trestán znovu stejný skutek a jednalo by se o porušení zásady *ne bis in dem*.

§ 43 odst. 2 TrZ říká: „*soud uloží souhrnný trest podle zásad uvedených v odst. 1, když odsuzuje pachatele za trestný čin, který spáchal dříve, než byl soudem prvního stupně vyhlášen odsuzující rozsudek za jiný jeho trestný čin.*“ Za odsuzující rozsudek se považuje i rozsudek, kterým bylo podmíněně upuštěno od potrestání, což stanovuje § 43 odst. 3 TrZ.

Při spáchání vícečinného souběhu trestných činů nemůže být pachateli ukládán trest rozdílně v závislosti na tom, kdy orgány činné v trestním řízení odhalili takto spáchané trestné činy.

Soud zruší výrok o trestu z dřívějšího rozsudku a na něj navazující výroky a uloží souhrnný trest za sbíhající se trestnou činnost, která již byla předešlým rozsudkem souzena, a také za zbývající sbíhající se trestné činy, za něž ještě trest uložen nebyl a které jsou projednávány až v tomto pozdějším řízení. Při kombinaci jednočinného a vícečinného souběhu trestných činů se použijí stejná pravidla.¹³² Další výroky však soud neruší, protože není oprávněn rozhodovat o vině vyslovené v dřívějším rozsudku, pouze smí upravovat zjištění, které nastaly až po vyhlášení dřívějšího rozsudku, a o skutečnostech, které mají

129 spn. zn. 7 Tdo 1252/2006

130 ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd.* V Praze: C.H. Beck, 2013, xxii, 1898 s. Velké komentáře. ISBN 9788074004650. Str. 508

131 JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 4. vyd.* Praha: Leges, 2014, 976 s. Student (Leges). ISBN 9788075020444. str. 411

¹³² ŘÍHA, Jiří. *Tabulky a schémata z obecné části trestního práva hmotného. 2. vyd.* Praha: C.H. Beck, 2012, xv, 99 s. Beckova skripta. ISBN 9788074002632. Str. 72.

bezprostřední vztah ke skutku souzenému později. V důsledku těchto nových zjištění však může být korigována konkrétní závažnost skutku souzeného dříve a může dostat změny i hodnocení možností nápravy a osobních, rodinných, majetkových a jiných poměrů pachatele, k čemuž je soud povinen opatřit si dostatek podkladů.¹³³ Dle rozhodnutí Městského soudu ze dne 10. 2. 2000, je třeba ustanovení o souhrnném trestu podle § 43 odst. 2 TrZ použít v případě, kdy po vyčerpání všech dostupných důkazů není stále jasné, jestli se pachatel dopustil trestného činu před vyhlášením odsuzujícího rozsudku soudem prvního stupně za jiný trestný čin, nebo až po jeho vyhlášení, protože při ukládání trestu je nezbytné postupovat podle zásady *in dubio pro reo*.¹³⁴

Protože souhrnný trest se od úhrnného odlišuje pouze procesní stránkou, pro jeho ukládání budou použity totožné zásady jako při ukládání úhrnného trestu. Jak uvedl Vrchní soud ve svém rozsudku ze dne 26. 10. 2005, o souhrnném trestu je možno uvažovat také tehdy, když již předchozí trest je souhrnným trestem nebo pokud soud od uložení souhrnného trestu ve vztahu k jinému dřívějšímu rozsudku dle § 44 TrZ soud upustil.¹³⁵

Postup při ukládání souhrnného trestu vyžaduje specifický postup soudu. Jak uvedl Vrchní soud v jednom ze svých usnesení, soudce, který ukládá souhrnný trest, se musí důkladně seznámit se všemi skutkovými okolnostmi charakterizujícími ostatní sbíhající se trestné činy. Proto by si měl vždy vyžádat spis z předchozího líčení, kde byl pachatel odsouzen a provést důkaz spisem.¹³⁶

V souvislosti s tím nastává otázka, zda soud, který soudí později, musí nejdříve vyčkat nabytí právní moci předcházejícího rozsudku. Tato otázka je velmi významná, neboť sečkáni by mohlo odporovat obecné zásadě rychlosti řízení dle § 2 odst. 4 Tř. Dle rozsudku Nejvyššího soudu platí obecné pravidlo, že soud, který rozhoduje později, vyčká s rozhodnutím, až do doby, kdy bude dřívější rozsudek pravomocným.¹³⁷ Není však možné, aby toto pravidlo platilo naprosto ve všech případech, bude nezbytné zvážit v každém jednotlivém případě použití tohoto pravidla v případě, kdy dřívější odsuzující rozsudek o jiném trestném činu téhož pachatele byl v opravném řízení zrušen. Soud, jenž rozhoduje o jiném trestném činu téhož pachatele později, s rozhodnutím nemusí vyčkat a může pachateli uložit trest. Pokud tak učiní, pak o případném uložení souhrnného trestu rozhodne soud, který vydal

¹³³ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, xxii, 1898 s. Velké komentáře. ISBN 9788074004650. Str. 517, srov. Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 17. 9. 1993, sp. zn. 7 To 125/93.

¹³⁴ Rozhodnutí Městského soudu v Praze ze dne 10. 2. 2000, sp. zn. 10 T 14/98.

¹³⁵ Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 26. 10. 2005, sp. zn. 5 To 100/2005

¹³⁶ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 17. 9. 1993, sp. zn. 7 To 125/93

¹³⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 21. 12. 1970, sp. zn. 7 Tz 47/70.

dřívější odsuzující rozsudek o jiném trestném činu tohoto pachatele, jenž byl v opravném řízení zrušen.¹³⁸

I u souhrnného trestu je možné snížení pod dolní hranici zákonné trestní sazby dle § 58 TrZ, avšak pořad musí být dodržena základní zásada při ukládání souhrnného trestu: trest nesmí být mírnější než předchozí, jak uvedl Nejvyšší soud v usnesení ze dne 18. 2. 2009 : „*Souhrnný trest nesmí být mírnější než trest uložený dřívějším rozsudkem. V případě použití ustanovení o mimořádném snížení trestu odnětí svobody lze sice výměru souhrnného trestu odnětí svobody snížit pod dolní hranici zákonné trestní sazby, ovšem jen za podmínky, že i po jeho snížení bude souhrnný trest ve svém celku přísnější než trest uložený dřívějším rozsudkem.*“¹³⁹

V případě, že dřívější odsouzení pachatele je takové povahy, že se na něj hledí jako by nebyl odsouzen, ustanovení o souhrnném trestu se neužije. Od 1. 1. 2012 je účinná změna ustanovení § 43 odst. 4 in fine trestního zákoníku, kdy ustanovení o souhrnném trestu se neužije také v případě, jestliže byl dřívější odsuzující rozsudek vydán soudem jiného členského státu Evropské unie. Rozhodnutí jiného členského státu Evropské unie tedy nelze zrušit a nelze k němu uložit souhrnný trest.

Co se týče upuštění od uložení tohoto typu trestu, dle usnesení Nejvyššího soudu upuštění od uložení souhrnného trestu podle § 44 trestního zákoníku znamená, že na dřívější trest je třeba pohlížet jako na trest uložený též za trestný čin, o němž soud rozhodoval později a za který by jinak ukládal souhrnný trest ve smyslu § 43 odst. 2 TrZ.¹⁴⁰ Proto nemá za následek fikci neodsouzení, neboť za sbíhající se trestný čin souzený později byl potrestán již dříve uloženým trestem.

¹³⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. 11. 1997, sp. zn. 1 Tzn 13/97.

¹³⁹ PROUZA, Daniel. *Trestní zákoník: s judikaturou*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2010, xviii, 1248 s. Beckova edice zákonů s judikaturou. ISBN 9788074001871. Str. 158 srov. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 2. 2009, sp. zn. 5 Tdo 77/2009.

¹⁴⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 5. 2004, sp. zn. 5 Tdo 542/2004.

9. Zhodnocení úpravy *de lege lata* a návrhy *de lege ferenda*

Nalézt úpravu, která by byla ve všech ohledech vhodná pro trestání konkurence trestných činů, není úkolem jednoduchým. Na jedné straně má být potrestán každý spáchaný trestný čin, na druhé straně by trest měl být úměrný spáchanému činu pachatelově vině, jinak by neplnil svůj účel, je tedy nutno dodržovat zásadu individualizace trestu. Jasně se jeví, že pokud dojde ke spáchání méně závažného činu, bude pachatel tohoto činu potrestán méně přísně než pokud by spáchal trestný čin závažnější.

Co ale když nastane situace, kdy pachatel spáchá více méně závažných činů nebo k tomu ještě čin závažnější?

Domnívám se, že každé porušení zákona je pro společnost škodlivé, takže co se týče souběhu trestných činů, bude tento pro společnost škodlivější a nebezpečnější, než pokud by pachatel spáchal pouze jeden trestný čin. Jak uvádí J. Tolar: „*Nejde pouze o výši škody či horší následky, ale především o to, že nebezpečnost pachatele je větší.*“¹⁴¹

Podle *de lege lata* úpravy souběhu trestných činů a jeho postihu dochází k potrestání pachatele za sbíhající se trestné činy trestem úhrnným či souhrnným. Soud vyměřuje trest úhrnný podle ustanovení, které se vztahuje na čin nejpřísněji trestný ze dvou a více spáchaných činů, o nichž se vede společné řízení. Soud tedy užívá absorpční zásadu. V rámci úhrnného trestu lze uložit i jiný druh trestu, pokud jeho uložení by bylo odůvodněno některým ze spáchaných činů. V tomto případě dojde k využití zásady kumulační. Posun vidím v asperačním prvku, který přinesl nový trestní kodex, kdy při trestání vícečinného souběhu více trestných činů má soud možnost zvýšit horní hranici trestní sazby daného trestného činu, z něhož se při ukládání trestu (jak úhrnného, tak souhrnného) vychází, o jednu třetinu. Při ukládání trestu souhrnného se vychází ze stejných zásad, jako při ukládání trestu úhrnného. Aby úhrnný či souhrnný trest za sbíhající se trestnou činnost splňoval individuální i generální prevenci a aby podle zásady individualizace trestu byl uložen trest úměrný závažnosti sbíhající se trestné činnosti pachatele, je v současné právní úpravě uplatňována kombinace zásad trestání souběhu trestných činů.

Naše právní úprava tedy při trestání konkurence vychází ze zásady absorpční, a to konkrétně trestní sazba nejpřísnější absorbuje trestní sazby mírnější. Pokud je ukládáno více

¹⁴¹ TOLAR, Jan. *Trest úhrnný a souhrnný*, 1. vydání, Praha: nakladatelství Československé akademie věd, 1963, 248 s. Str. 102

druhů trestů, je tato zásada doplněna ještě kumulační zásadou. Při trestání vícečinného souběhu se uplatní také asperační zásada, jelikož podle § 43 odst. 1 TrZ může soudce zvýšit trest až o třetinu. Asperační prvky můžeme také nalézt v tom, že souběh je obecně přitěžující okolností podle § 42 písm. n TrZ.

Dle mého názoru je asperační zásada nejvhodnější pro předcházení trestné činnosti (její prevenci). Zatímco absorpční zásada se mi jeví jako příliš mírná a kumulační příliš neúměrná, tak asperační zásada využívající zvýšení nejvyššího trestu se jeví jako nejvhodnější pro trestání konkurence trestných činů.

Souhlasím s názorem J. Jelínka, že absorpční zásada je příliš mírná a nezohledňuje méně závažné trestné činy: „*současné principy trestání souběhu dostatečně neumožňují trestně postihnout všechny sbíhající se trestné činy a vystihnout závažnost jak jednotlivých sbíhajících se trestných činů, tak jejich souhrnu jako celku.*“¹⁴²

Také V. Solnař má za to, že absorpční zásada umožňuje neodůvodněné privilegování konkurence v poměru ke spáchání samostatných trestných činů a také vzhledem v poměru k recidivě.¹⁴³

Otázkou je, zda se má při trestání rozlišovat vícečinný souběh od jednočinného. Přestože naše trestní právo souběh vícečinný od jednočinného odlišuje, obě formy souběhu jsou však trestány na základě absorpční zásady a k rozlišení dochází až u trestání vícečinného souběhu většího počtu trestných činů. V důvodové zprávě se uvádí, že jen větší počet sbíhajících se trestných činů je nutno potrestat přísněji, jelikož teprve ten značí větší závažnost spáchané trestné činnosti pro společnost a větší narušenost pachatelovu.¹⁴⁴

Dle mého názoru je konkurence reálná známkou toho, že pachatel je více nebezpečný, protože vícekrát podlehne pokušení spáchat trestný čin. Při konkurenci ideální se jedná pouze o jeden skutek, kterým je naplněna skutková podstata více trestných činů. Pokud nerozlišujeme při trestání vícečinný a jednočinný souběh, hledíme pouze na následek a nikoli i na jednání, které je také důležité.

J. Tolar uváděl, že není potřeba činit rozdíly mezi vícečinným a jednočinným souběhem, pokud se jedná o jeho trestání. Argumentoval, že při materiálním pojetí trestného činu se nezdůrazňuje příliš složka jednání a postačí hodnocení v rámci širokých sazeb.

¹⁴² JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 4. vyd. Praha: Leges, 2014, 976 s. Student (Leges). ISBN 9788075020444. str. 407

¹⁴³ SOLNAŘ, Vladimír a Jaroslav FENYK. *Systém českého trestního práva*. Vyd. 1. Praha: Novatrix, 2009, 157, 502, 283 s. ISBN 9788025440339. str. 424

¹⁴⁴ Sněmovní tisk č. 410: Důvodová zpráva k návrhu nového trestního zákoníku, dostupné z <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=5&CT=410&CT1=0>

Argument, že při spáchání souběhu vícečinného je potřeba silnější intenzity vůle, považuje za nemístný, protože z materiálního hlediska pojetí trestného činu nemůže být toto rozhodné.¹⁴⁵ Mám za to, že jeho odůvodnění spíše svědčí ve prospěch rozlišování jednotlivých forem konkurence, jelikož dnešní pojetí trestného činu vychází z formální stránky, a proto dnes nemůže tato argumentace uspět. Domnívám se tedy, že je na místě trestat ideální konkurenci podle mírnějších principů, než konkurenci reálnou.

I v původním vládním návrhu nového TrZ se uvažovalo o přísnějším postihu vícečinného souběhu cestou obligatorního zvýšení trestu. Vláda vycházela ze správného stanoviska, že „zásada absorpční v těchto případech neumožňuje uloženým trestem vyjádřit zvýšenou narušenost pachatele a závažnost trestné činnosti a neodůvodněně privileguje postih vícečinného souběhu ve srovnání s recidivou.“¹⁴⁶ Při projednávání vládního návrhu na půdě poslanecké sněmovny však od tohoto způsobu trestání bylo upuštěno.

Podíváme-li se na slovenský trestní zákon č. 300/2005 z. z. (dále „Trestný zákon“), jež se svou úpravou nejvíce podobá českému TrZ, zjistíme, že ve slovenské právní nauce je souběh dělen stejně jako v české, i důvody vylučující souběh jsou shodné. Na co chci však poukázat, je určitý rozdíl v trestání.

V případě ukládání úhrnného trestu (pouze trest odnětí svobody) za dva nebo více úmyslných trestných činů, z kterých alespoň jeden je zločinem, spáchaných ve vícečinném souběhu (§ 41 odst. 2 trestný zákon) se zvyšuje horní hranice trestní sazby odnětí svobody trestného činu nejpřísněji trestného o jednu třetinu a soud je povinen uložit pachateli trest v horní polovině takto stanovené trestní sazby. Zatímco v českém TrZ je možnost asperace fakultativní, ve slovenské úpravě je soud povinen použít zásadu asperační. Slovenský Trestný zákon rozlišuje konkurenci přečinů a konkurenci trestných činů, z nichž alespoň jeden je zločinem, kdy navíc musejí být spáchaný ve vícečinném souběhu.¹⁴⁷ V prvním případě je ukládání úhrnného trestu založeno na zásadě absorpční, v druhém případě soud povinně užije asperačního prvku, který jsem popsala výše. Zatímco v režimu českého trestního zákoníku je jednou z podmínek užití asperace spáchání většího počtu trestných činů, ve slovenské úpravě musí být jeden ze spáchaných trestných činů zločinem, ale postačuje spáchání pouze dvou

¹⁴⁵ TOLAR, Jan. *Trest úhrnný a souhrnný*, 1. vydání, Praha: nakladatelství Československé akademie věd, 1963, 248 s. Str. 115

¹⁴⁶ Důvodová zpráva k návrhu nového trestního zákoníku [online], Praha: Vláda, poslanecká sněmovna, [citováno 16.9.2014], Dostupné z: <<http://trestnizakonik.cz/navrh/duvodova-zprava.html>>

¹⁴⁷ IVOR, Jaroslav. *Trestné právo hmotné*. 2., dopl. a preprac. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2010, 532 s. Učebnice (Iura Edition). ISBN 9788080783082. Str. 428

trestných činů, což by v režimu TrZ nepostačovalo k naplnění podmínek pro využití asperačního prvku.

Mám za to, že by bylo vhodné zavést *de lege ferenda* obligatorní užití asperace, a to i při spáchání pouze dvou trestných činů a navíc zavést povinně zpřísněný trest také pachateli většího počtu trestných činů spáchaných ve vícečinném souběhu i za situace, když veškeré takto spáchané trestné činy budou pouze přečiny.

Přestože od účinnosti nového TrZ může soud při vícečinném souběhu většího počtu trestných činů zvýšit horní hranici trestní sazby odnětí svobody o jednu třetinu, což na rozdíl od staré úpravy podle TZ umožňuje lepší postižení závažnosti této trestné činnosti, mám za to, že by bylo vhodné zavést *de lege ferenda* obligatorní užití asperace, a to i při spáchání pouze dvou trestných činů spáchaných ve vícečinném souběhu, neboť by to vhodněji odráželo společenskou škodlivost a závažnost. Mělo by se ale jednat o úmyslnou konkurující si trestnou činnost, jelikož úmyslné spáchání konkurujících si trestných činů je dle mého názoru závažnější, než trestná činnost nedbalostní, třebaže spáchaná třemi i více trestnými činy.

Domnívám se také, že *de lege ferenda* by bylo vhodné stanovit stejnou hranici pro souběh trestných činů a recidivu, čímž by odpadla zpětnost nepravá, která může vést k otázkám, zda je blíže konkurenci či spíše nebo recidivě. Přestože se soudní praxe přiklání k tomu, že co se týče uložení trestu, blíží se zpětnost nepravá více k recidivě, mám za to, že by bylo vhodnější sjednotit tuto hranici, zrušit tím mezidobí mezi vyhlášením odsuzujícího rozsudku a jeho právní mocí, a tím zabránit vzniku nejasností.

Závěr

V diplomové práci jsem na základě získaných poznatků ze studia odborné literatury a platných zákonů charakterizovala problematiku konkurence (souběhu) trestných činů jako jeden z druhů mnohosti trestných činů, jež má účinky jak hmotně právní, tak procesně právní.

Práci jsem pojala jako souhrnné teoretické pojednání o daném tématu. Podala jsem popis i dalších druhů mnohosti trestných činů, a to recidivy a zpětnosti nepravé. Odlišila jsem pokračování v trestném činu, trestné činy hromadné a trvající. Jelikož hlavním rozdílem mezi uvedenými činy je i množství spáchaných činů, zabývala jsem se také pojmem skutek, počtem skutků a totožností skutku. Dále jsem vymezila jednotlivé druhy souběhu a situace, kdy je souběh vyloučen. Poté jsem objasnila postup při trestání pachatelů, kteří se dopustili spáchání trestných činů v souběhu, a přiblížila využití tří zásad pro trestání takových činů za použití dvou forem trestu – úhrnného a souhrnného.

Co se týče návrhů *de lege ferenda*, navrhuji u trestání souběhu trestných činů zpřísnit stávající úpravu. Mám za to, že úprava *de lege lata* příliš zvýhodňuje pachatele, kdy se domnívám, že na prvním místě by měla být postavena ochrana společnosti. Pachatel by se měl poučit z chování druhých a přísné postihy by jej měly odradit od páchání závažné trestné činnosti v souběhu. Slabou stránku vidím v nedostatečném zohlednění faktorů ovlivňujících společenskou škodlivost a závažnost sbíhající se trestné činnosti při zpřísnění trestní sazby a také v nejednotné hranici mezi souběhem trestných činů a recidivou, která vytváří tzv. nepravou recidivu. Vzniká pak otázka, jakým způsobem má být tato trestána, když se nejedná ani o souběh trestných činů, ani o recidivu, ale o mnohost *sui generis*, což v praxi přináší nemalé problémy. Domnívám se tedy, že by bylo vhodnější stanovit tuto hranici jednotně pro souběh i recidivu.

Protože se ale jedná o složitý a komplexní problém, není možné vidět jediné řešení ve zpřísnění trestní represe, ale i v preventivním působení orgánů činných v trestním řízení.

Seznam použité literatury a pramenů

Právní normy:

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 300/2005 Z. z., trestný zákon, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 200/1990 Sb., přestupkový zákon, ve znění pozdějších předpisů.

Literatura:

CÍSAŘOVÁ, Dagmar, Jaroslav FENYK a Tomáš GRIVNA. *Trestní právo procesní*. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2008, 822 s. ISBN 9788073573485.

CHMELÍK, J. *Rukověť trestního práva hmotného a procesního*. 2. vyd. Praha: Linde, 2009. ISBN 9788072017782.

CHMELÍK, Jan. *Trestní právo hmotné - obecná část*. Praha: Linde, 2009, 292 s. Vysokoškolské právnické učebnice. ISBN 9788072017850.

IVOR, Jaroslav. *Trestné právo hmotné*. 2., dopl. a preprac. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2010, 532 s. Učebnice (Iura Edition). ISBN 9788080783082.

JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 4. vyd. Praha: Leges, 2014, 976 s. Student (Leges). ISBN 9788075020444.

JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou: zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, advokátní tarif*. 5. aktualiz. vyd. podle stavu k 1.11.2014. Praha: Leges, 2014, 1246 s. Glosátor. ISBN 9788075020499.

KRATOCHVÍL, Vladimír. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné: obecná část*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, xxxvii, 797 s. Právnické učebnice (C.H. Beck). ISBN 9788074000423.

KRATOCHVÍL, Vladimír. *Trestní právo hmotné: obecná část*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, xl, 921 s. Právnické učebnice (C.H. Beck). ISBN 9788071790822.

- KUCHTA Josef. *Zpětnost trestných činů skutečná (pravá)* In: Kratochvíl V. a kolektiv, *Trestní právo hmotné obecná část*, 2. vydání, Praha: nakladatelství C. H. Beck, 2012, ISBN 978-80-7179-082-2.
- NOVOTNÝ, František a Josef SOUČEK. *Trestní právo hmotné*. 3. rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, 393 s. ISBN 9788073802912.
- NOVOTNÝ, F. a kol. *Trestní zákoník 2010: stav k 1.4.2010: komentář, judikatura, důvodová zpráva*. Praha: Eurounion, 2010. ISBN 978-80-7317-084-4.
- POLÁŠEK, Vladimír. *Ukladanie trestu pri súběhu trestných činov podl'a československého trestného práva*, Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 1962, 254 s.
- PROUZA, Daniel. *Trestní zákoník: s judikaturou*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2010, xviii, 1248 s. Beckova edice zákonů s judikaturou. ISBN 9788074001871.
- RŮŽEK, Antonín. *Obžalovací zásada v československém socialistickém trestním řízení*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1964. 218 s.
- RŮŽEK, Antonín. *Právní moc a vykonatelnost rozhodnutí v trestních věcech*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1958.
- ŘÍHA, Jiří. *Tabulky a schémata z obecné části trestního práva hmotného*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, ISBN: 978-80-7400-263-2.
- SOLNAŘ, Vladimír a Jaroslav FENYK. *Systém českého trestního práva*. Vyd. 1. Praha: Novatrix, 2009, 157, 502, 283 s. ISBN 9788025440339.
- ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, xxii, 1898 s. Velké komentáře. ISBN 9788074004650.
- ŠÁMAL, Pavel. *Trestní právo hmotné*. 7., přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 1040 s. ISBN 9788074786167.
- TOLAR, Jan. *Trest úhrnný a souhrnný*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1963. 248 s.

Odborné časopisy:

HAVLÍČEK, Jan. Problém souběhu trestných činů. *Věstník Československé společnosti pro právo trestní*. 1932, roč. 8, č. 1, 2, s. 27.

CHROMÝ, Jakub. *K právnímu pojetí recidivy v novém trestním zákoníku*, Trestněprávní revue, 2009, č. 11, s. 329.

MATES, Pavel. ŠEMÍK, Karel. Praha. *K některým otázkám významu skutku ve správním právu trestním*. Trestněprávní revue, 2013, č. 11–12, Str. 259.

KALVODOVÁ, Věra. *Trestání mnohosti trestných činů v novém trestním zákoníku*. Sborník z konference Dny práva 2009. ISBN 978-80-210-4990-1.

KUČERA, Petr. *Znaky pokračujícího trestného činu v judikatuře českých soudů*, Časopis pro právní vědu a praxi, 2006, č. 2, Str. 165.

ŘÍHA, Jiří. *Zamyšlení nad trestným činem opilství - § 201a TZ*. Kriminalistika.2002, 4.

Judikatura:

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 3. 2000, sp. zn. 3 Tz 43/2000.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 9. 2006, sp. zn. 8 Tdo 1069/2006.

Rozhodnutí NS č. 23/1972, 52/1979, 17/1993 či 40/2001 Sb.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 7. 12. 1999, sp. zn. 7 Tz 179/99.

Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 16. 6. 1976, čj. Tpjn 30/76.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 25. 11. 1977, sp. zn. 5 Tz 44/77.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 22. 2. 1983, sp. zn. 3 Tz 3/83.

Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 16. 6. 1976, čj. Tpjn 30/76.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 7. 12. 1988, sp. zn. 1 To 34/88.

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 10. 5. 2000, sp. zn. 8 To 45/2000.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 20. 1. 1977, sp. zn. 5 Tz 47/76.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 7. 12. 1971, sp. zn. 2 Tzf 3/71.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 20. 11. 1970, sp. zn. 3 Tz 116/70.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 11. 7. 1991, sp. zn. 2 Ntdf 4/91.

Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 26. 10. 2005, sp. zn. 5 To 100/2005

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 17. 9. 1993, sp. zn. 7 To 125/93

Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 17. 9. 1993, sp. zn. 7 To 125/93.

Rozhodnutí Městského soudu v Praze ze dne 10. 2. 2000, sp. zn. 10 T 14/98.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 21. 12. 1970, sp. zn. 7 Tz 47/70.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. 11. 1997, sp. zn. 1 Tzn 13/97.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. 11. 1997, sp. zn. 1 Tzn 13/97

Elektronické prameny:

<http://kraken.slv.cz/11Tdo1147/2011>

http://www.psp.cz/eknih/1948ns/tisky/t0472_01.htm

http://www.psp.cz/eknih/1960ns/tisky/t0065_01.htm

<http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=175&r=1990>

http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/kriminalistika/2002/02_04/riha.html>.

<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=5&CT=410&CT1=0>